

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τέταρτος

Συνδρομὴ ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 ἰαννουαρίου ἐκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἑτησίαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

20 Νοεμβρίου 1877

ΤΟ ΟΡΩΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΗ ΟΡΩΜΕΝΟΝ

[Ἐκ τῶν τοῦ F. BASTIAT]

Συνίματα ἰδί σελ. 721.

IX. Η ΠΙΣΤΙΣ.

Πάντοτε μὲν, μάλιστα δὲ ἐπ' ἐσχάτων, ἐσκέφθησαν νὰ γενικεύσωσι τὸν πλοῦτον, γενικεύοντες τὴν πίστιν.

Δὲν εἶμαι, νομίζω, ὑπερβολικὸς λέγων ὅτι ἀπὸ τῆς φεβρουαριανῆς ἐπαναστάσεως τὰ τυπογραφεῖα τῶν Παρισίων ἐξήμεσεν ὑπερδεκαχισχίλια διατριβάς, ἐκθειάζουσας τὴν λύσιν ταύτην τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος.

Ἡ λύσις αὕτη ἔχει, φεῦ! ὥς θάσιν καθαρῶς ὀπτικὴν πλάνην, ἃν ἡ πλάνη δύναται νὰ ἦναι βάσις.

Συγχέουσι πρῶτον τὸ νόμισμα μετὰ τῶν προϊόντων, ἔπειτα τὸ χαρτονόμισμα μετὰ τοῦ νομίσματος, ἐκ τῶν δύο δὲ τούτων συγχύσεων νομίζουν ὅτι παράγουσι τι εἰς τὸ εἶναι.

Ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ δέον νὰ λησμονήσῃ τις ἐντελῶς τὸ μέταλλον, τὸ νόμισμα, τὸ γραμματίον καὶ πᾶν ἄλλο μέσον δι' οὗ τὰ προϊόντα μεταβιβάζονται ἀπὸ προσώπου εἰς πρόσωπον, καὶ ν' ἀποβλέψῃ εἰς τὰ προϊόντα αὐτὰ, διότι αὐτὰ εἶναι τὰ ἀληθῶς διδόμενα εἰς δάνειον.

Ὅταν ἐργάτης δανεῖζεται πεντήκοντα φράγκα ἵνα ἀγοράσῃ ἄροτρον, πράγματι δὲ δανεῖζεται πεντήκοντα φράγκα, ἀλλὰ ἄροτρον. Ὡσαύτως ὅταν ἔμπορος δανεῖζεται εἰκοσαχισχίλια φράγκα ἵνα ἀγοράσῃ οἰκίαν, δὲν ὀφείλει τὸ πᾶν αὐτὸ, ἀλλὰ τὴν οἰκίαν.

Τὸ νόμισμα δὲν μεσυλαβεῖ εἰμὴ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συνεννοήσεως πλειόνων προσώπων.

Ὁ Πέτρος δὲν θέλει νὰ δανείσῃ τὸ ἄροτρόν του, ὁ δὲ Ἰωάννης θέλει νὰ δανείσῃ τὰ χρήματά του. Τί κάμνει τότε ὁ Ἰάκωβος; Δανεῖζεται παρὰ τοῦ Ἰωάννου τὰ χρήματα, δι' αὐτῶν δὲ ἀγοράζει τὸ ἄροτρον τοῦ Πέτρου.

Πράγματι ὅμως κανεὶς δὲν δανεῖζεται χρήματα διὰ τὰ χρήματα. Δανεῖζεται χρήματα ἵνα δι' αὐτῶν προμηθευθῇ προϊόντα.

Ἀλλ' οὐδαμοῦ εἶναι δυνατόν νὰ μεταβιβασθῶσιν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἕτερον πλεῖονα προϊόντα τῶν ὑπαρχόντων.

Ὅση δὴποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ ποσότης τῶν χρημάτων καὶ τοῦ χαρτονομίσματος τῶν κυκλοφο-

ρούντων, τὸ σύνολον τῶν δανειζομένων προσώπων δὲν δύναται νὰ λάθῃ πλεῖονα ἄροτρα, πλείονας οἰκίας ἢ ἐργαλεῖα, ἢ νὰ προμηθευθῇ πρῶτην ὕλην παρ' ὅ,τι τὸ σύνολον τῶν δανειστῶν δύναται νὰ προσφέρῃ, διότι, πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς τοῦτο, ὅτι ἕκαστος δανειζόμενος ὑποθέτει ἕνα δανειστὴν, ἐκάστη δὲ λήξις προέρχεται ἐκ μιᾶς δόσεως.

Τούτου δὲ τεθέντος, ὁποῖα ὠφελήματα δύναται νὰ παράσχωσιν αἱ περὶ πίστεως διατάξεις; Μόνον νὰ εὐκολύνωσι, μετὰξὺ δανειστῶν καὶ δανειζομένων, τὸ μέσον τοῦ νὰ εὐρίσκωσιν ἀλλήλους καὶ νὰ συνεννοῶνται. Ἀλλὰ τὸ ν' αὐξήσωσι διὰ μιᾶς τὸ σύνολον τῶν διδομένων καὶ λαμβανόμενων πραγμάτων, ἀδύνατον.

Καὶ ὅμως, ἵνα οἱ μεταρρυθμισταὶ τύχωσι τοῦ σκοποῦ, ἔπρεπε νὰ ἦναι δυνατόν τοῦτο· διότι σκοπὸς αὐτῶν εἶναι: νὰ δίδωσιν ἄροτρα, οἰκίας, ἐργαλεῖα, πρῶτη ὕλη κ.λ.π. εἰς ἅπαντας τοὺς ζητοῦντας τοιαῦτα.

Τί δὲ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ φανταστοῦ αὐτοῦ σκοποῦ ἐπινούσῃ;

Νὰ δώσωσιν ὑπὲρ τοῦ δανείου τὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους.

Ἀς ἐμβαθύνωμεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν, διότι ὑπάρχει ἐν αὐτῇ τὸ ὀρώμενον καὶ τὸ μὴ ὀρώμενον. Ἀς προσπαθήσωμεν δὲ νὰ ἴδωμεν ἀμφοτέρω.

Ἀς ὑποθέσωμεν ὅτι ἐν καὶ μόνον ἄροτρον ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ὅτι αὐτὸ εὐρίσκεται ἐν Γαλλίᾳ. Τὸ ἔχει δὲ ὁ Πέτρος, ὁ δὲ Ἰωάννης καὶ ὁ Ἰάκωβος θέλουν νὰ τὸ δανεισθῶσι. Ὁ Ἰωάννης διὰ τὴν τιμιότητά του, τὴν περιουσίαν του, τὴν ὑπόληψίν του παρέχει ἐγγυήσεις. Τὴν πιστεύουσιν, ἔχει πίστιν, κατὰ τὴν κοινὴν φράσιν. Ὁ Ἰάκωβος δὲν ἐμπνέει ἐμπιστοσύνην,

1. Ὁ Φραγκλῖνος ἔλεγεν εὐφρυνόμενος: «Τὰ ἐλάχιστα συντελοῦσιν εἰς ἀπόκτησιν τῆς πίστεως. Ὁ κρότος τῆς σφύρας, ὁ ἀπὸ τῆς πέμπτης πρωΐνης μέχρι τῆς ἐνάτης ἑσπερινῆς, ὡρὰς πλητῶν τὴν ἀκοήν τοῦ δανειστοῦ τῶν σιδηρουργάνων καθιστᾷ τὸν δανειστὴν εὐκόλον εἰς παραχώρησιν ἐξαμήνου προθεσμίας· ἀλλ' ἂν ἰδῇ τὸν ὀφειλῆν του εἰς τὸ σφαιριστήριον, ἢ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν του εἰς τὸ καπηλεῖον καθ' ἣν ὡρὰν ἔπρεπε νὰ ἦναι εἰς τὴν ἐργασίαν του, ὅ,τι στείλῃ ἀμέσως τὴν ἐπαρσίαν ζητῶν τὰ χρήματά του, καὶ ὅ,τι στείλῃ νὰ τὰ λάθῃ καὶ κατ' ὀλίγα, ἂν δὲν δύναται ὁ ὀφειλέτης νὰ τὰ ῥάτῃ διὰ μιᾶς, φοβούμενος μὴ ἐκ τῆς ἀναβολῆς τὰ χάσῃ ὅλα. Διὰ τοιούτων τινῶν, ἀσημάντων φαινομένων, δεικνύει ὁ ὀφειλέτης ἂν σκέπτεται περὶ τῶν ὑποχρεώσεών του· δι' αὐτῶν ἀποκατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν τακτικῶν καὶ τιμῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐξάνει ἀκόμη τὴν πίστιν του.»

ἢ παρέχει ὀλιγωτέραν. Τότε εἶναι φυσικὸν νὰ δανείσῃ ὁ Πέτρος τὸ ἄροτρον τοῦ τῷ Ἰωάννῃ.

Ἀλλ' ἰδοὺ, κατὰ τὴν κοινωνιστικὴν ἐμπνευσιν, ἐπεμβαίνει τὸ Κράτος καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ «Δάνεισον τὸ ἄροτρον σου τῷ Ἰακώβῳ, σοὶ ἐγγυώμαι ἐγὼ περὶ τῆς ἀποδόσεως, ἡ δὲ ἐμὴ ἐγγύησις εἶναι προτιμότερα τῆς τοῦ Ἰωάννου» διότι αὐτὸς μὲν δὲν ἔχει εἰμὴ ἐξ ἑαυτοῦ τὸ ἀξιοχρεῶν, ἐγὼ δὲ, εἰ καὶ δὲν ἔχω περιουσίαν, διαθέτω ὅμως τὴν τῶν φορολογουμένων, δι' αὐτῆς δὲ θὰ σοὶ πληρώσω ἐν ἀνάγκῃ καὶ κεφάλαιον καὶ τόκον.»

Καὶ λοιπὸν, ὁ Πέτρος δανεῖζει τὸ ἄροτρον τοῦ τῷ Ἰακώβῳ. Τὸ ὁρώμενον. Οἱ δὲ κοινωνισταὶ τρίβουσι τὰς χεῖρας λέγοντες· Ἰδοὺ, τὸ σχέδιον ἡμῶν ἐπέτυχε. Χάρης τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Κράτους ὁ πτωχὸς Ἰακώβος ἔχει ἄροτρον. Δὲν θὰ ἦναι ὑπόχρεως νὰ σκάπτῃ διὰ τοῦ λίσκου τὴν γῆν, θαδίζει ἥδη πρὸς εὐπορίαν. Εὐτύχημα δι' αὐτὸν, ὠφέλεια διὰ τὸ ἔθνος.

Ἀλλ' ὅχι, κύριοι, δὲν εἶναι ὠφέλεια διὰ τὸ ἔθνος· διότι ἰδοὺ τὸ μὴ ὁρώμενον.

Δὲν ὁρᾶται ὅτι ἐλαβεν ὁ Ἰακώβος τὸ ἄροτρον, διότι δὲν τὸ ἐλαβεν ὁ Ἰωάννης.

Δὲν ὁρᾶται ὅτι ἂν ἀροτριᾷ ὁ Ἰακώβος ἀντὶ νὰ σκάπτῃ διὰ τοῦ λίσκου, εἶναι ὑπόχρεως νὰ σκάπτῃ οὕτως ὁ Ἰωάννης ἀντὶ ν' ἀροτριᾷ.

Ὅτι, κατὰ συνέπειαν, τὸ θεωρούμενον ὡς αὐξήσις ἐν τοῖς δανείοις δὲν εἶναι εἰμὴ μετάθεσις.

Δὲν ὁρᾶται προσέτι ὅτι ἡ μετάθεσις αὕτη περιέχει δύο μεγάλας ἀδικίας.

Ἀδικίαν πρὸς τὸν Ἰωάννην, ὅστις, γενόμενος ἄξιος πίστεως καὶ ἀποκτήσας αὐτὴν διὰ τῆς τιμιότητος καὶ ἐνεργητικότητός του, δὲν ἀπολαύει τῆς ἐξ αὐτῆς ὠφελείας.

Ἀδικίαν πρὸς τοὺς φορολογουμένους, ἐκτεθειμένους εἰς νὰ πληρώσωσιν ἀλλότριον χρέος.

Θὰ εἴπῃ τις ὅτι ἡ κυβερνήσις παρέχει τὰς αὐτὰς εὐκολίας τῷ Ἰωάννῃ οἷας καὶ τῷ Ἰακώβῳ; Ἀλλὰ τί ὠφελεῖ, ἀφ' οὗ ἐν μόνον ἄροτρον ὑπάρχει διαθέσιμον καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δοθῶσιν εἰς δάνειον δύο; Καὶ ὅμως εἰς τοῦτο ἀενάως ἐπανερχονται, λέγοντες ὅτι εἶναι δυνατόν διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ Κράτους νὰ γίνωνται πλείονα δάνεια ἀφ' ὅ,τι εἶναι τὰ πράγματα ἄπερ δίδονται ὡς δάνεια, διότι εἰς τὸ παράδειγμα τὸ ἄροτρον παριστάνει τὸ σύνολον τῶν διαθέσιμων κεφαλαίων.

Παρέστησα, ἀλήθεια, τὸ πρᾶγμα ὑπὸ τὴν ἀπλουτέραν αὐτοῦ μορφήν· ἀλλὰ δοκιμάσατε διὰ τῆς λυδίας λίθου ὅλα τὰ κυβερνητικὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα, τὰ πολυπλοκώτερα, καὶ θέλετε πεισθῆναι ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαχθῇ ἄλλο εἰμὴ μετάθεσις καὶ οὐχὶ αὐξήσις πίστεως. Ἐν δοθέντι καιρῷ καὶ τόπῳ δὲν εὐρίσκεται εἰμὴ ὠρισμένον ποσὸν διαθέσιμων κεφαλαίων, ἅπαντα δὲ τοποθετοῦνται. Ἐγγυώμενον τὸ Κράτος ὑπὲρ

τῶν ἀφερεγγύων δύναται νὰ ἐπιφέρῃ αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δανειζομένων προσώπων, ὑψώσιν τοῦ τόκου (ἐπὶ βλάβῃ πάντοτε τῶν φορολογουμένων), ἀλλ' ἀδύνατον νὰ ἐπιφέρῃ αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δανειστών καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν διαθέσιμων εἰς δάνειον πραγμάτων.

Ἀλλ' ἐν τούτῳ, πρὸς Θεοῦ, μὴ μοι ἀποδοθῇ συμπέρασμα ὑπερ ἀποκρούω. Λέγω μόνον ὅτι δὲν πρέπει νὰ εὐνοῶνται τεχνητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου τὰ δάνεια, ἀλλ' ὅχι ὅτι καὶ τεχνητῶς πρέπει νὰ δυσκοαίνωνται. Ἄν ἐν τῷ ὑποθηκικῷ ἡμῶν συστήματι ἡ ὁποδῆποτε ἄλλοθι τῆς νομοθεσίας εἶναι προσκόμματα τῇ ἐπεκτάσει καὶ τῇ ἐφαρμογῇ τῆς πίστεως, ἀς ἐκλείψωσιν· ἄριστον καὶ διακρίστατον τοῦτο. Ἀλλ' αὐτὸ καὶ μόνον, πρὸς τῇ ἐλευθερίᾳ, πρέπει ν' ἀπαιτῶσι παρὰ τοῦ νόμου οἱ ἄξιοι τοῦ ὀνόματος μεταρρυθμισταί.

Ἔπεται συνέχεια.

I. B.

Θεοδώρου Δε Κελδράχ

ΤΑ ΦΥΤΑ ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

ὑπὸ Σπ. Μηλιαράκη.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἰδὲ σελ. 723.

ΣΙΚΥΟΕΙΔΗ

«Οἱ σίκυες, οἱ ὑπαγόμενοι ἐν γένει ὑπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν σικυοειδῶν, φιλοῦσι τοὺς ἀμυῶδεις ὑπὸ ῥυτῶν ὑδάτων ποτιζομένους καὶ εὐηλίους τόπους. Φυτεύονται λοιπὸν πολλοὶ ἰδίως παρὰ τοὺς αἰγιαλοὺς καὶ τὰς ποταμίους ὄχθας ἢ ἐπὶ ἀγρῶν ἀνεπτυγμένων μὲν ἀλλ' εὐκόλως ὑδρευομένων.

«Τὰ σικυοειδῆ ἔχουσι σπουδαίαν σημασίαν ὡς τροφή παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, ἰδίως κατὰ τὰς νηστείας τοῦ θεοῦ· κατὰ τὴν δεκαπενθήμερον νηστείαν τῆς Παναγίας ἀποτελοῦσι σχεδὸν τὴν μόνον τροφήν τῶν πενήτων.

«Ὅλα τὰ ἐν Ἀττικῇ κηπευόμενα σικυοειδῆ εἰσὶ φυτὰ ἐπέτεια, σπειρόμενα ἄμα τοῦ Ἀπριλίου ἀρχομένου, ὅτε ἡ χιὼν ἐτάκῃ ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ οὐδεὶς φόβος νυκτερινοῦ ψύχους ἐπίκειται. Θεραπεύονται δὲ τὰ ἐξῆς εἶδη:

«*Σίκυος ὁ πέπων ἢ μηλοπέπων* (κ. πεπονιά, πεπόνι) κατὰ πολλὰς ποικιλίας ἐχούσας ξανθὰς ἢ λευκὰς σάρκας, πρὸς δὲ καὶ ποικιλία τις τῶν τελευταίων δυναμένη νὰ διατηρηθῇ μακρότατον χρόνον (μέχρι τοῦ χειμῶνος), κ.τ.λ. Οἱ μηλοπέπωνες ἄρχονται πεπαινόμενοι τοῦ Ἰουλίου μεσοῦντος. Φέρονται δὲ παμπληθεῖς εἰς τὴν ἀγοράν. Καὶ οἱ βραδυτάτα δὲ βλαστάνοντες καὶ μὴ πεπαινόμενοι κατὰ τὸ πέραν τοῦ φθινοπώρου, ἀλλὰ μένοντες μικροί, δυσαγεῖς καὶ ξυλῶδεις δὲν καταφρονοῦνται, ἀλλὰ τρώγονται ὡς *ξυλάγουρα*.

«*Σίκυος ὁ ἡμερος* (κ. ἀγγουριά, ὁ καρπὸς ἀγγούρι) διακρίνεται διὰ τὴν πολυκαρπίαν αὐτοῦ. Ὁ καρπὸς τοῦ σίκυος τρώγεται συνήθως ἄωρος, ἄνευ ἄλλου τινὸς συνεμβλαλλομένου. Οἱ ἡ-

μεροὶ σίκυος, οἵτινες εἶνε μείζονες καὶ εὐγευστώτεροι τῶν τῶν βορείων χωρῶν, φέρονται κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου εἰς τὴν ἀγοράν. Συγγενὲς τι εἶδος (ἴσως *Σίκυος ὁ κυρτόκαρπος* C. flexuosus) φέρει γλυκίζοντας καρποὺς ὀνημαζομένους *ἀντζούρια*· δὲν κηπεύεται ὅμως πολὺς, ὅπως Σίκυος ὁ ἡμερος.

«*Κολοκύνθη ἢ κοινὴ* (κ. κολοκυθιά, ὁ καρπὸς κολοκύθι) γεωργεῖται εἰς πολλὰ εἶδη· αἱ μικραί, ἐπιμήκεις, χλωραὶ καὶ ἁρώως συλλεγόμεναι κολοκύνθαι εἰσὶν ἀγαπητὴν καὶ ὑγιὲς λάχανον, ὅπερ ἐφόμενον δι' ὕδατος εὐχρηστεῖ λίαν ὡς φυλλίς ἢ ἄλλως πως, θερμὸν συνεμβλαλλόμενον ἢ μὴ τῷ κρέατι κ.τ.λ. Ἐκ τῶν μεγάλων καὶ ὠρίμων κολοκύνθων (κ. κολοκύθια ἀράπικα ἢ κόκκινα) τηγανίζεται ἡ ξανθοχρυσίζουσα σάρξ, ἡ γινομένη ἔτνος τρώγεται ὑπὸ τῶν πενήτων.

«Ἵπολίσπεται ἡμῖν νὰ μνημονεύσωμεν *Ααγῆν* τοῦ *κοιῆς* (κ. φλασκῆς ἢ νεροκολοκυθῆς, ὁ καρπὸς φλασκῆς ἢ ἀγκυλῆς), ἧς γεωργοῦνται πολλὰ ποικιλίαι. Τούτων οἱ ξηροὶ καὶ κοῖλοι καρποί, ἔχοντες μορφήν καὶ μέγεθος διάφορον, εὐχρηστοῦσιν ὡς λάχνη, ποτήρια, πυριτιδοδοχεῖα κ.τ.λ.

ΑΛΛΑ ΤΙΝΑ ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΚΗΠΕΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΘΕΡΑΠΕΥΟΜΕΝΑ ΗΜΕΡΑ ΦΥΤΑ

«Πολλὰ φυτὰ δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἄνω ῥηθέντων θεραπευομένων καὶ ὠφελίμων φυτῶν, καίτοι φυτεύμενα συχνὰ ἐν κήποις, παρὰ ταῖς κατοικίαις τῶν χωρίων καὶ πόλεων, ἢ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀσκεπῶν ἀγρῶν. Πρὸς συμπλήρωσιν λοιπὸν μνημονεύμεν καὶ τούτων:

«*Ἀκακία ἢ φαρνέσιαν* (κ. γαζία.) Τὸ προσφιλὲς τοῦτο καὶ σύνθηδες δένδρον κατὰγεται ἐκ τῆς βορείου Ἀμερικῆς· φέρει δὲ κατ' ὅλον τὸν χειμῶνα πλῆθος ξανθεύθρων καὶ ἡδυοσμωτάτων κεφαλῶν ἀνθέων, ἅτινα ἡνωμένα εἰς μικρὰς δέσμας εἶνε περιζήτητα καὶ διασπείρονται ὑπὸ τῶν γυναικῶν μεταξὺ τῶν ἐν κίσταις ἐνδυμάτων μετὰ πετάλων ῥόδων καὶ ἀνθέων λιθωνωτίδος, ὅπως εὐωδιάζωσιν αὐτά.

«Ἡ *Ροδὴ* θεραπεύεται εἰς πολλὰ εἶδη καὶ ποικιλίας. Ἰδίως ὅμως ἐθνικὴ καὶ πανταχοῦ ὡς φυτὸν χρήσιμον θεραπευομένη εἶνε *Ροδὴ ἡ γαλλικὴ* (κ. τριανταφυλλῆς τοῦ γλυκοῦ), ἐκ τῶν πετάλων τῆς ὁποίας, βραζομένων μετὰ σακχάρου, κατασκευάζεται γλύκασμα. Ταύτης δὲ ὑπάρχουσι δύο ποικιλίαι· μία ἐξανθοῦσα τὸν Ἀπρίλιον καὶ ἄλλη τὸν Μάιον (κ. ἀπριλιᾶτικὴ καὶ μαϊᾶτικη)· ἡ πρώτη εἶνε ἡ εὐχρηστοτέρα. Τὸ ἐκ τῶν ἀνθέων τῆς δευτέρας γλύκασμα εἶνε ἡπίως ὑπαγωγὸν τῆς κοιλίας, διὸ καὶ εὐχρηστεῖ ὡς φάρμακον οἰκιακόν. Καίτοι δὲ ὁ Μάιος καὶ ὁ Ἀπρίλιος εἶνε οἱ κατ' ἐξοχὴν μῆνες τῆς ἀνθήσεως τοῦ ῥόδου, οὐδέποτε ὅμως ἐλλείπουσιν ὅλως ἀπὸ τῶν κήπων τῶν Ἀθηνῶν ῥοδαὶ κοσμοῦσαι αὐτοὺς διὰ τῶν ὠραίων αὐτῶν ἀνθέων.

«Τελευταῖον ἤρξατο κηπευομένη καὶ *Χαμαικέρσος ἢ μεγαλανθής* (κ. φράουλα, σπανιώτερον χαμοκερασθῆς.)

«*Ἰορ* τὸ *εὖοσμον* (κ. μενεξές) δὲν ἀπαντᾷ μὲν οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος αὐτοφύες, θεραπεύεται ὅμως, καὶ δὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀπανταχοῦ, ἰδίως δὲ ἡ ποικιλία ἡ φέρουσα διπλᾶ ἄνθη. Ἐξανθεῖ τὰ πρῶτα ἄνθη ἀρχομένου τοῦ Νοεμβρίου καὶ παρατείνει τὴν ἄνθησιν δι' ὅλον τοῦ χειμῶνος μέχρι τοῦ Ἀπριλίου.

«*Ὁπουρία ἢ ἰνδικοσυκὴ* (κ. φραγκοσυκὴ) εἰσήχθη πρὸ τινων ἐτῶν ἐν Ἀττικῇ· εὐχρηστεῖ πρὸς φραγμὸν τῶν κήπων καὶ εἶνε ἡμιᾶχριος. Οἱ καρποὶ αὐτῆς ὀλίγον τιμῶνται.

«*Ἀκτὴ ἢ μέλαινα* (κ. κουφοζυλῆς), χρήσιμος ἔνεκα τοῦ ἐμβρέγματος τῶν φύλλων αὐτῆς, θεραπεύεται καὶ ἐν τοῖς κηπαρίοις τῶν χωρικῶν, ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἡμιᾶχρία.

«*Ἡλιάρθος ὁ ἐπέτειος* (κ. ἥλιος) εἶνε φυτὸν φυτευόμενον συνήθως ἐν ἀμπελώσι, λαχανοκήποις καὶ παρὰ τὰ χωρία, ὡς ἐκ τῶν ἐλαιούχων αὐτοῦ σπερμάτων· ἀνθεῖ περὶ τὰ μέσα τοῦ θε-
ρους· εἶνε δὲ ἐπέτειος.

«*Δάφνη ἢ γενναία* (κ. βαϊκὴ ἢ δάφνη) εἶνε φυτὸν αὐτοφύες, ἀλλὰ καὶ φυτευτὸν συνήθως, ἰδίως δὲ παρὰ τὰς μονὰς καὶ τοὺς ναοὺς, καὶ θεραπευτόν. Τὰ φύλλα τοῦ εὐχρηστοῦσιν ὡς ἄρωμα, οἱ κλάδοι ἀντὶ τῶν φύλλων τῶν φοινίκων κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, αἱ δὲ ῥάγες πρὸς ἐξαγωγήν ἐλαίου, ἔχοντες τὴν δύναμιν, κατὰ τὸν λαόν, νὰ αὐξάνῃ τὰς τρίχας.

«Ἐν Ἀττικῇ ἀπαντῶσι καὶ ἡ *Λεύκη* καὶ ἡ *Πλάτανος*, οὐ μόνον αὐτοφύεις, ἀλλὰ καὶ φυτευταί, ὡς συνηρεφῆ δένδρα παρὰ ταῖς πηγαῖς, ταῖς ἐξοχικαῖς οἰκίαις κ.τ.λ. Πρὸς τοῦτο φυτεύεται καὶ *Ἰτέα ἢ βαθυλωρική* (κ. ἰτῆα καὶ εἰδικῶς κλαίουσα.)

«Ἡ *Κυπάρισσος* (*Κυτάρισσος ἢ ἀεὶζωτος* καὶ ἰδίως ποικιλία τις αὐτῆς πυραμιδοειδῆς *Κυπ. ἢ ἰσομήρης*) εἶνε ὅλως ἰδιάζον ἐθνικὸν φυτόν, ἐξαισιῶς εὐθενοῦν ἐν Ἀττικῇ, σπανίως δ' ἐλλείπον ἀπὸ κήπου τινος ἢ ἄλλης τοποθεσίας. Εἶνε τὸ δένδρον τῶν μνημείων καὶ τῶν νεκροταφείων. Τὸ ξύλον αὐτῆς εἶνε πολύτιμον διὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ, τούτου δ' ἕνεκα θεραπεύεται.

«Ὁ *Φοῖνιξ* θεραπεύεται κατ' ὀλίγα τινα ἄκαρπα ἔτομα ἐν Ἀττικῇ, διὸ μόλις εἶνε ἄξιος μνείας ἐνταῦθα.

«*Ἀγάθη ἢ ἀμερικανική* (κ. ἀθάνατος) εἰσήχθη μακρὸν χρόνον μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν διὰ τῶν Ἑνετῶν. Τὸ φυτὸν τοῦτο αὐξάνεται σφριγγῶδως, εἰς τινὰς δὲ νήσους πόσω ἐντελῶς ἐξοικειώθη, ὥστε καλύπτει τοὺς ἀπροσβάτους βράχους τῶν παραλίων (π.χ. ἐν Κεφαλληνίᾳ, Κρήτῃ κ. ἄλλ.) Ἀνθοῦν δ' ἐφάπαξ μόνον ἀπὸ τοῦ ἔκτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ μέχρι τοῦ δεκά-

του εκφύει, ἀρχομένου τοῦ ἔαρος, τὸν παχὺν αὐτοῦ σκῆπον, δίκην γιγαντώδους ἀσπαράγγου ἀνυψούμενον καὶ φθάνοντα εἰς ὕψος μέχρι 32 ποδῶν. Τὰ ἄνθη ἀνοίγονται φθίνοντος τοῦ Ἰουλίου, διαρκοῦσι δ' ἐπὶ 14 ἡμέρας. Βραδύτερον δὲ κανδυλοειδὲς κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ ἄκρον σκῆπος ἀποξηραίνεται σὺν τῷ μητρικῷ φυτῷ, καταλείπων πολυαριθμούς ἀπογόνους ἐκ τῶν νεαρῶν παραφυάδων τῆς ρίζης. Οἱ σκῆποι οὗτοι, εἰς μέρη ἐνθα βλαστάνουσι πολλοὶ κατὰ ἀθροίσματα διὰ τῆς παραδόξου αὐτῶν μορφῆς δίδουσιν εἰς τὴν χώραν ὅλως ἴδιον γραφικὸν χαρακτῆρα.¹

Κάλαμος ὁ δόναξ ἢ χαρακίας (κ. καλάμι) φυτεύεται ἐντὸς τῶν κήπων, παρὰ τὰς ὁχθας τῶν ποταμῶν καὶ ὁχετῶν, εὐχρηστεῖ δὲ εἰς πλοκήν

Κατάστασις τῆς γεωργίας καὶ ἀξίας τῶν θεραπευομένων φυτῶν τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς κατὰ τὸ ἔτος 1873.

Ὄνομα τῶν γεωργουμένων φυτῶν	Ἑκτασις κατὰ βασιλ. τετρ. γρέμμ.	Ὀλικὴ ἕκτασις	Ὀλικὸν ποσὸν τῆς σπορᾶς	Πρόσοδος μετρομένη κατ' ὄγκον ἢ κατὰ βάρος
Καρποὶ δημοτριακοὶ καὶ δῆ:				
Σίτος.....	104,900	162,287	43,660 κοιλὰ	208,410 κοιλὰ ³
Κριθὴ.....	27,580		15,600 »	105,380
Σιτοκριθὴ (σμιγδός) ² ..	27,650		9,800 »	49,600
Βρίζα.....	500			1,500 ὀκάδες
Ἀραβόσιτος ..	650	42,585	Ἀριθμὸς τῶν δένδρων	
Γρᾶστις (γρασίδι) ..	4,007		144,998	4,337,300 ὀκάδες χόρτου
Ἑλαιῶνες ..			6,466	829,576 ὀκάδες ἐλαίου
Ἀγρικὴ ἐλαῖα ..				
Ἀμπελῶνες ..	39,237	39,344		6,823,008 ὀκάδες οἴνου
Σταφιδῶνες ..	107			26,400 λίτραι σταφίδων
Ἐρυθρόδαρον ..			350	62,600 ὀκάδ. ριζῶν ἐρυθρ.
Βάμβαξ.....			636	17,170 ὀκάδες
Καπνός.....			93	4,440 »
Σήσαμον ..			8	320 »
Ὀσπρία καὶ δῆ:				
Λάθυρος.....	562	837		20,320 »
Κάλαμος ..	450			53,800 »
Φασόλοι ..	62			4,500 »
Ἐρέβινθοι ..	33			3,000 »
Φακὴ.....	45	50		800 »
Πίσον ..	45			750 »
Γεώμηλα ..				19,000 »
Μωραί ..			1,506	
Ἀμυγδαλέαι ..			2,040	800 »
Συκαῖ ..			3,558	
Κήποι ὁπωροφόροι καὶ λαχανοφόροι				
Περιβόλια ..	4,891	2,701		Ἀξία κατὰ δραχμὰς μετρομένη περὶ τὰς 173,180
Λαχανόκηποι ..	840			32,290
Σικυῶνες ..			50	
(Πρινοκόκιον ..)			(90)	
Φυσικὰ νομαῖ ..		(99,000)		

1. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ τις ὅτι ἡ Ἀγάθη εἶνε φυτὸν παρείσακτον ἐξ Ἀμερικῆς· θεωρεῖται δὲ ὑπὸ τῶν βοτανικῶν ἀναχρονισμῶν παρείκων ἢ γραφῇ ἀγαθῶν ἐπὶ παλαιῶν εἰκόνων· οὕτω π.χ. ἐπὶ τῶν γνωστῶν εἰκόνων τῆς ἱστορίας τῆς Βίβλου τοῦ Δορέ ὑπάρχουσιν οἱ βράχοι τῆς Παλαιστίνης ὑπ' ἀγαθῶν κεκαλυμμένοι.

2. Συνήθως γεωργοῦνται σίτος μετὰ κριθῆς μεμιγμένα, ἰδίως δὲ ἐπὶ τῶν λιπρῶν καὶ ἀκάρπων τόπων καὶ ὑπὸ τῶν πτωχοτέρων γεωργῶν. Τὸ μίγμα τοῦτο καλεῖται σιτοκριθὴ ἢ σμιγδός.

3. Ἐν κοιλὸν σίτου εἶνε 22 ὀκάδες, ἐν κοιλὸν σιτοκριθῆς 20, καὶ ἐν κοιλὸν κριθῆς 17 μόνον ὀκάδες.

κοφίνων καὶ διαφόρων ἄλλων σκευῶν οἰκιακῶν.

«Δένδρα παρόδια καὶ εἰς δημοσίους τόπους φυτευμένα ἀναφέρονται ἐκ τῶν ἐγχωρίων: Πίτυν τὴν χαλέπιον, Ἀρὺν τὴν ἄριαν, Μωρέαν τὴν λευκὴν, Ἑλαιάν τὴν εὐρωπαϊκὴν καὶ Κερωνίαν τὴν κερατώδη· ἐκ τῶν ξενικῶν, ἰδίως δὲ τῶν νεωστὶ εἰσαχθέντων: Σοφόραν τὴν ἰαπωνικὴν, Ῥοβινίαν τὴν ψευδακακίαν, Μελίαν τὴν ἀζεδαράχειον, Ἀείλανθον τὸν ἀδενώδη, Σχίνον τὸν μαλακὸν (τὴν κακῶς λεγομένην κοινῶς πιπερίαν), Πιρκουνίαν τὴν δίοικον, καὶ Βρουσσονετίαν τὴν παπυροφόρον.»

Ἐνταῦθα λήγουσι τὰ φυτὰ τοῦ Ἀττικοῦ πεδίου, ὃν τὴν πλήρη εἰκόνα δὲ συγγραφεὺς ἐξετύλιξε περὶ τῶν ὀφθαλμῶν μας. Πρὸς συμπλή-

ρωσιν ὅμως αὐτῆς ἐνόμισεν οὐ μικροῦ διαφέροντος ἄξιον νὰ ἐξακριβώσῃ καὶ τὴν σχέσιν τῶν διαφόρων ἡμέρων καὶ θεραπευομένων φυτῶν πρὸς τὴν ἑκτασιν τῆς χώρας ἣν καταλαμβάνουσι, τὴν πρόσοδον αὐτῶν κ.τ.τ.

Διὸ ἐν τέλει τοῦ βιβλίου παραθέτει πινάκα στατιστικόν, ὃν καὶ ἡμεῖς παραθέτομεν ἐνταῦθα, λαβὼν τὰς ἐπ' αὐτοῦ σημειουμένας πληροφορίας παρὰ ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν. (Ὅρα πινάκα.)

Συγκρίνοντες νῦν τὰ διάφορα ἐν Ἀττικῇ θεραπευόμενα φυτὰ κατὰ τὸ μέγεθος τῆς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένης ἐκτάσεως, ἐξάγομεν τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ τάξει ἔρχονται τὰ σιτηρὰ (ἔτε καταλαμβάνοντα 162,287 τετραγ. στρέμματα, ἐξ ὧν 101,900 ἀνήκουσι μόνῳ τῷ σίτῳ.) Δεύτερον ἔρχεται ἡ ἄμπελος, τρίτον ἡ ἐλαῖα, τέταρτον αἱ ὀπῶραι καὶ τὰ λάχανα, εἴτα δὲ τέλος αἱ μεταξὺ τῶν 1000 τετραγ. στρεμμάτων περιλαμβανόμεναι μικρότεραι θεραπείαι.

Ἡ σειρά λοιπὸν εἶνε ἡ ἐξῆς:

Σιτῶνες	162.287	βασιλικά τετραγ. γρέμμ.
Ἀμπελῶνες	39,344	»
Ἑλαιῶνες	42,585	»
Μηλῶνες καὶ		
Ἀρχανῶνες	2,701	»
Ὀσπριῶνες	837	»
Βαμβακῶνες	636	»
Ἐρυθροδανῶνες	350	»
Καπνῶνες	93	»
Σικυῶνες	50	»
Γεωμηλεῶνες	50	»
Σησαμῶνες	8	»

Τοιοῦτον εἶνε τὸ περιεχόμενον τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Heldreich «Περὶ τῶν φυτῶν τοῦ Ἀττικοῦ πεδίου», οὕτινος συνεπτύξαμεν τὰ μέγιστα τὸ καθαρῶς ἐπιστημονικὸν μέρος. Οὕτω δι' αὐτοῦ προσίθεται σπουδαία συμβολὴ εἰς τὴν φυτολογίαν τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ὁμολογουμένως διὰ τῶν ἀκαμάτων ἐρευνῶν πολλῶν φυσιοδιφῶν, ἰδίως ὅμως τοῦ κ. Θ. Ὀρφανίδου καὶ κ. Θ. Ἑλδράιχ, κατέστη καὶ καθίσταται ὁσημέραι γνωστοτέρα καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τοὺς ἄλλοδαπούς. Εἶθε ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν νὰ εὐρεθῶσιν ὅμοιοι ἐρευνηταὶ καὶ τῶν ἄλλων σχεδὸν ἀγνώστων τμημάτων τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, τῆς Ζωολογίας δηλ. καὶ τῆς Ὀρυκτολογίας.

Κατὰ τὸ Almanach de Gotha τοῦ 1877, ἡ σχέσις τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὴν χωρικὴν ἑκτασιν ἔχει ὥς ἐξῆς εἰς τὰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης: Βέλγιον (κατὰ τετραγ. χιλίῳ.) 184 καὶ τοικοί, Κάτω Χῶραι 146, Μεγ. Βρετανία καὶ Ἰρλανδία 106, Ἰταλία 93, Γερμανία 79, Γαλλία 63, Ἑλβετία 64, Αὐστρία καὶ Οὐγγαρία 61, Δανία 50, Πορτογαλλία 48, Ἰσπανία 33, Ἑλλὰς

29, Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, Ῥουμανία καὶ Σερβία 28, Ῥωσσία 14, Σουηδία 10, Νορβηγία 6.

Ὁ ἐξ Ἑλλήνων ἔλκων τὸ γένος ἐν Γαλλίᾳ δὲ ποιούμενος τὰς διατριβὰς λόγιος Κ. Ε. Yemeniz (Γεμενῆς) ἀνέγνωσεν ἐπ' ἐσχάτων ἐν τῇ ἐν Λουγδούνῳ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν τῆς φιλολογίας καὶ τῶν τεχνῶν τὴν ἀξίαν λόγου καὶ τὰ πολὺ ἡμᾶς ἐνδιαφέροντα πραγματεία, ἥς παρέχομεν ἐν τοῖς ἐξῆς μετάφρασιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλάδιῳ ἐξέδωκε.

(Ὅτε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δ' σταυροφορίας ἐκυρίευσαν οἱ Φράγκοι τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐνεθρόνισαν ἐν αὐτῇ λατίνον αὐτοκράτορα, τὸν Βαλδουίνον, κατέλαβον καὶ πολλὰς χώρας τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἐν αἷς ἐνεφύευσαν τὸ ἐν τῇ Δύσει τότε κρατοῦν τιμαριωτικὸν σύστημα καὶ πάντα τὰ νόμιμα αὐτοῦ. Αἱ Ἀθῆναι τότε μεταξὺ ἄλλων, ἡ μεγαλάνυμος πατὴρ τοῦ Περικλέους, μετεμορφώθη εἰς φραγκικὴν δουκάτον, οὗτινος ἀπὸ τοῦ 1205 μέχρι τοῦ 1311 ἤρξαν Γάλλοι δούκες, ἀπὸ τοῦ 1311 μέχρι τοῦ 1387 Ἰσπανοὶ καὶ ἔκτοτε μέχρι τοῦ 1458 Ἴταλοι, ὁπότε περιήλθον καὶ αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ὅφ' ὃν ἐπέπρωτα ὀλόκληρον τὸ πολυπαθὲς ἡμῶν γένος ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας νὰ δουλεύσῃ.

ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΔΟΥΚΕΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Ἐλευσίνα, ἦν τὸ πάλαι διήνυον οἱ μεμνημένοι οἱ ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς πορευόμενοι εἰς τὸν τῆς Δήμητρος, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου τοῦ διαχωρίζοντος τὸ Ἀττικὸν πεδίον ἀπὸ τοῦ Μεγαρικοῦ, κεῖται τὸ χωρίον Δαφνί, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δηλοῖ ὅτι ὁ τόπος οὗτος ἦτο ποτε ἱερὸς τῷ Ἀπόλλωνι. Ἀπὸ τοῦ λόφου τούτου, ἅμα ὀλίγον ἀπομακρυνθῆς τοῦ χωρίου βλέπετε δεξιὰ τὰς Ἀθῆνας, τὸν Παρθενῶνα καὶ τὸν Ὑμηττὸν, πέραν δὲ τοῦ πρώτου τούτου ἐδάφους, διακρίνεις ἡ μάλλον μαντεύεις ἀναμύεσον τῆς χροσιζούσης τῆς θαλάσσης ὀμίχλης τὸ Σούνιον. Ἀριστερὰ φαίνεται ἡ Ἐλευσίς καὶ πέραν ἐτι τῆς Μεγαρίδος τὰ ὄρη, καὶ μετὰξὺ Σουνίου καὶ Ἐλευσίνος διαφαίνεται ὁ Πειραιεύς καὶ τὸ Φαληρικόν, τῆς Ἐλευσίνος ὁ κόλπος καὶ αὐτὴ ἡ νῆσος ἡ ἱμερτή. Ἡ ἐναρμόνιος καλλονὴ τῆς θαυμαστῆς ταύτης θέας καταμαρτυρεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀφαρπάζει τὴν φαντασίαν, μέγα δ' εἶνε τὸ γόητρον, ὃ ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τὸν νοῦν τοῦ περιηγητοῦ οἱ μεγαλάνυμοι οὗτοι τόποι. Καὶ ὅμως ἄλλο τι προσεῖλκυσε τὴν προσοχὴν μου, ὅτε ἐπεσκέφθην τὸ Δαφνί. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χωρίου ὑφθύνεται παλαιὸν μοναστηρίου τὰ εἰρεῖπια. Οὕτε τῆς τοποθεσίας τὸ γόητρον οὐτε ἡ μικρὰ ἀπὸ τῆς πρωτεύουσος ἀπόστασις οὐτε τὸ κατάλληλον τοῦ τόπου εἰς συνοικισμὸν προέτρεψαν τοὺς νῦν καλογήρους νὰ παλινρθώσωσι τὸ παλαιὸν καὶ κατερειπωμένον μοναστήριον. Καὶ ὅμως ἡτό ποτε τοῦτο ὁ Ἀγίος Διονύσιος¹ τῶν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας Γάλλων δούκων τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ ἐκκλησία κατὰ θαυμαστὸν τρόπον διετηρήθη. Ναι μὲν ἀνεργίζουσιν ἄγρια φυτὰ ἐπὶ τοῦ σεπτοῦ οἰκοδομήμα-

1. Ἐκκλησία παλαιοῦ μοναστηρίου ἐν Γαλλίᾳ, ἐνθα ἐοράκοντο οἱ βασιλεῖς.

τος καὶ ἀνὰ ἑκατοντάδας ἐμφωλεύουσιν αἱ χε-
λιδόνες κατὰ μῆκος τῆς ὑψηλῆς κορωνίδος καὶ
χαίρουσι ταραττούσαι διὰ τῶν κωτιλῶν αὐτῶν
τοῦ ἡχέοντος νάρθηκος τὴν ἱερὰν καὶ ἐπιβλητι-
κὴν σιγὴν, ἀλλ' ἡ ἱερὰ τράπεζα ἵσταται ἀκόμη
δρθία καὶ ἀνοικτὸς κεῖται ὁ παστὸς τοῦ ἀρτοφο-
ρίου, ὡς ἂν χθὲς ἔτι νὰ εἶχε διαβῇ ἐκεῖθεν στῖ-
φος ἄγριον βεβηλωτῶν. Ἡ οὐρανία τοῦ τρούλ-
λου κοσμεῖται ὑπὸ μωσαϊκοῦ χρυσοῦν ἔχοντος
τὸ ἔδαφος καὶ παριστάνοντος τὸν Χριστὸν πε-
ριστοιχισμένον ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ εὐλο-
γούντα αὐτούς. Εἰς τὸ βάθος τοῦ ἑτέρου τῶν
πλαγιοθέτων ναυδρίων βλέπεις δύο ἐπιτυμβίους
πλάκας, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὁποίων εἶνε κε-
χαραγμένα τὰ οἰκόσημα τῶν δουκῶν. Πολλὴν
μοὶ ἐνεποίησεν αἴσθησιν ἡ ὄψις τοῦ γοτθικοῦ
τούτου μοναστηρίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ παλαιῶν
τάφων. Ἰδιάζοντα ἀπένειμον σεβασμὸν εἰς τὴν
μνήμην τῶν ἱπποτῶν τούτων τῶν κοιμωμένων
τόσον μακρὰν τῆς φίλης πατρίδος τὸν ἔσχατον
καὶ αἰώνιον ὕπνον καὶ ὑπὸ ἐρείπια, ἀ οὐδεὶς
ποτε ἴσως θὰ συλλογισθῇ ν' ἀνεγείρῃ περὶ τού-
των πρόκειται νῦν ὁ λόγος.

Τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, περὶ ὧν θὰ μοὶ ἐπι-
τρέψῃτε νὰ σᾶς ὁμιλήσω, τὰ ἐπραγματεύθησαν
ἤδη καὶ οἱ Βυζάντιοι, ὡς ὁ Νικηφόρος ὁ Γρηγο-
ρᾶς καὶ ὁ χαρίεις Ἰσπανὸς χρονολόγος δὸν Ῥά-
μων Μουντάνερ καὶ ὁ σοφὸς ἑλληνιστὴς Buchon,
δ' ἐκδοὺς τὸ πολυτίμον ἀνώνυμον ποίημα τὸ
γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Χρονικὸν τοῦ Μωρέως*
ἢ *Βιβλίον τῆς Κουγκέστας*.¹ Καὶ μετὰ τὰς γε-
νομένας ὅμως ταύτας ἱστορικὰς ἐργασίας δὲν θὰ
ἦν ἴσως ὅλως ἐστερημένη διζφερόντος ἡ καὶ
πάλιν ἀφήγησις δι' ὀλίγων τῶν γεγονότων τού-
των, καθ' ὃν χρόνον αἱ τύχαι τῆς Ἑλλάδος ὡς
ἐκ τῶν περιστάσεων πιθανόν εἶνε νὰ μεταβάλω-
σιν ὅψιν. Μέχρι τοῦδε ἡ Ἑλλὰς μετὰ σπανίας
συνέσεως καὶ ἀξιοπρακτηρήτου μετριοπαθείας
ἀπέσχε τοῦ νὰ μετέσχη τοῦ ἀγῶνος, ὅστις διε-
ξάγεται ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Θὰ πολιτευθῇ οὕτω
πὺς μέχρι τέλους; ἡ πολιτικὴ σύνασις θὰ ὑπε-
ρισχύσῃ ἐπὶ πολὺ τοῦ νομίμου πατριωτικοῦ πά-
θους, ὅπερ ἐξεγείρει τὸ ἔθνος; Καὶ ἂν ἄλλως
συμβῇ, οὐδεὶς δύναται νὰ φέξῃ τοὺς Ἕλληνας
διότι ἀξιοῦσι νὰ λάβωσι χώρας, αἵτινες τόσον
νομίμως τοῖς ἀνήκουσιν, ὡς λ. χ. τὴν Κρήτην,
ἐνθα καὶ ἐπ' ἐσχάτων τόσον ἔρρευσεν αἷμα, τὴν
Ἡπειρόν, τὴν πατρίδα τοῦ Βότσαρη, τὴν Θεσ-
σαλίαν, τὴν παλαιὰν ταύτην καὶ ἀσβεστον ἐ-
στίαν τῆς ἐλευθερίας.

Ἐπειτα οἱ χρόνοι, εἰς οὓς ἀνέρχεται ἡ ἡμετέρα
ἀφήγησις, ὑπομνησκουσι τὴν δόξαν εἰς τὴν

1. Ζητούμεν συγγνώμην παρὰ τοῦ λογίου συγγραφέως τῆς
παρούσης διατριβῆς ἂν τολμῶμεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι
οἱ μόνον περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι φραγκοκρατίας καθόλου, ἀλ-
λὰ περὶ τῶν Γάλλων δουκῶν τῶν Ἀθηναίων ἰδίᾳ καὶ πηγὰς
ἄλλας καὶ βοηθήματα ἔχομεν πλὴν τῶν μνημονευθέντων.
Σ. Μ.

πατρίδα μας (τὴν Γαλλίαν), ὥστε ἐκπέμπεται
ἰσχυροποιὸς τις ἀντανάκλασις ἐπὶ τῶν ὀριζόν-
των τοῦ μέλλοντος Νομίζω ὅτι ἀδύνατον εἶνε
νὰ ἀνακαλῶμεν ἐν τῇ μνήμῃ τὴν δόξαν ἐκείνην
τὴν παλαιὰν χωρὶς νὰ αἰσθανώμεθα καὶ διὰ τὸ
μέλλον ἀκράδαντον πεποίθησιν

Ἀνάγεται δὲ ἡ ἡμετέρα ἀφήγησις κατὰ τὴν
λαμπρὰν ἐκείνην ἱστορικὴν περίοδον, ἣτις ἀρχί-
ζει κατὰ τὴν δ' σταυροφορίαν καὶ καθ' ἣν πᾶ-
σα ἡ Ἀνατολή, ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου μέχρι τῶν
Ἱεροσολύμων, κατέστη χώρα σχεδὸν γαλλικὴ.
Καὶ ἐν ᾗ ἐκαθέζετο ὁ Βαλδουῖνος ἐπὶ τοῦ αὐτο-
κρατορικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
ἄλλοι σταυροφόροι κατέκτων τὴν Ἀττικὴν καὶ
τὸν Μωρέαν. Ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος φέρει ἔτι τὰ ἔ-
χνη τῶν ἱπποτῶν μας. Εἰς πάσης κοιλάδος τὴν
εἰσοδὸν, ἐπὶ πάσης κορυφῆς ἐχούσης ὁπωσοῦν
στρατηγικὴν σημασίαν, ἐν τῷ μέσῳ τόπων, οὓς
ἐλάμπρυνον μάχαι τῶν παλαιῶν τῆς κλασικῆς
Ἑλλάδος χρόνων, ὑψοῦνται ἐρείπια πύργων φε-
ουδαϊκῶν κτισθέντων ὑπὸ φράγκων βαρῶνων,
κατωκηθέντων ἐπειτα ὑπὸ ἀρχηγῶν διασήμων
ἐλληνικῶν οἰκογενειῶν καὶ τέλος καταστραφέν-
των κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα.
Λαμπρὰ ἀκροπόλεις, ἀς ἀνήγειρον τοῦ Βιλλαρ-
δουῖνου οἱ σύντροφοι, ἐπιστέφουσι τὰ ὑψώματα
τῆς Νχυπλίας, τοῦ Μιστρά, τοῦ Ἀργους καὶ
τῆς Κορίνθου. Ἐν Ἀθήναις ἰσχυρὸς τετραγωνι-
κὸς πύργος, ἔσχατον ἔχων τοῦ μεγαλοπρεποῦς
τῶν δουκῶν ἐνδισιτήματος, ῥίπτει μετὰ θρα-
σεῖας ἀλαζονείας τὴν σκιὰν τῆς βαρβαρῶν τε-
χνοτροπίας τοῦ ἐπὶ τῶν ἀσπίλων μαρμάρων τοῦ
Παρθενῶνος.¹

Κατὰ τὸν ἰγ' αἰῶνα ἡ Ἑλλὰς, ὡς ἀναμφιρῆ-
στως μαρτυροῦσι σύγχρονοι πηγαί, ἀπελάμβανε
μὲν πολλῆς ὕλικῆς εὐημερίας, ἀλλὰ κατεσπα-
ράσσετο ὑπὸ μεγάλης διοικητικῆς ἀταξίας. Μό-
νον δὲ ἡ ζωτικότης τοῦ ἀποκεντρωτικοῦ τῶν
κοινοτήτων συστήματος, ὅπερ ἴσχυεν ἐν αὐτῇ,
καὶ ἡ τῶν ἐπισκόπων ἐξουσία, οἵτινες κατήντη-
σαν νὰ ἐκπροσωπῶσι τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν,
προεφύλαττον αὐτὴν ἀπὸ ἐντελοῦς ἀποσυ-
νέσεως.

Ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστά-
σεως ὠφελοῦμενος εὐγενὴς τις Πελοποννήσιος,
Λέων ὁ Σγουρὸς, ὅστις κατ' ἐντολὴν τοῦ αὐτο-
κράτορος ἐκυβέρνηε τὴν Νχυπλίαν, ἰδιοποιήθη
τὸ Ἀργὸς καὶ τὴν Κόρινθον, ἔπειτα δὲ μαθὼν
ὅτι οἱ σταυροφόροι ἐπολιόρκουν τὴν Κωνσταντι-
νούπολιν, ἔσπευσε νὰ συλλέξῃ πολυάριθμον
στρατιὰν καὶ νὰ συναθροίσῃ τὴν στόλον τοῦ
πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ ἴδιον κρά-
τος καὶ πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ. Φαίνεται ὅτι σκο-
πὸς τοῦ ἦτο νὰ ἰδρῶσιν ἐν Ἑλλάδι μέγαλην καὶ

1. Ὁ πύργος οὗτος δὲν ὑπάρχει πλέον ἀπὸ δύο ἔτων.
Ἐπιμελεῖται τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταρείας καὶ χορηγοῦντος
τοῦ Κ. Σλείμαν κατηράφισθη. Σ. Μ.

ἀνεξάρτητον ἡγεμονεῖαν. Ἀφ' οὗ παρέπλευσε τὸν
κόλπον τῆς Σαλαμῖνος, ἐστράφη κατὰ τῶν Ἀ-
θηναίων, αἵτινες τότε ἐστεροῦντο στρατοῦ καὶ ἡ-
σαν εἰς παντελῇ ἀνικανότητα τοῦ ἀντιτε-
χθῶσιν εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ ἐπιφερομένου ἐχθροῦ.
Ἀλλ' ἐκάθητο τότε ἐπὶ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ
θρόνου τῶν Ἀθηναίων Μιχαὴλ ὁ Ἀκωμινάτος,
ἀνὴρ ἀτρόμητος καὶ ἐμπλεὺς πατριωτισμοῦ.
Τὸ στράτευμα τοῦ Σγουροῦ ἐφθασε χωρὶς νὰ εὐ-
ρη οὐδαμοῦ ἀντίστασιν μέχρι τῶν στενῶν τοῦ
Δαφνίου, ὁπόθεν μόνον ἡδύνατο πολέμιος ἀπὸ
τοῦ πεδίου τῆς Ἐλευσίνας ἐρχόμενος νὰ εἰσδύσῃ
εἰς τὸ τῆς Ἀττικῆς. Ἐκεῖ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ
συνήντησε τὸν ἀτρόμητον ἀρχιεπίσκοπον Ἀθη-
ναίων, ὅστις εἶχε μεταβῇ μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ νά-
ποτρέψῃ διὰ τῆς πειθοῦς τὸν Σγουρὸν ἀπὸ τῆς
παρατόλμου ἐπιχειρήσεως. Ὁ Σγουρὸς ἔμεινεν
ἄκαμπτος. Τότε ὁ ἀρχιεπίσκοπος ὥσει ἔνθους
γενόμενος ἐλάλησεν αὐτῷ ὡς προφήτης, καὶ δεῖ-
ξας τὸν ὀρίζοντα ὑπέμνησεν εἰς τὸν Λέοντα ὅτι
ξενικοὶ στρατοὶ εἶνε ἔτοιμοι νὰ καταλάβωσι τὴν
ἱερὰν γῆν τῆς Ἑλλάδος καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν
θερμῶς νὰ μὴ ἐπιβαρύνῃ τὰ προσεχῆ τῆς πατρί-
δος δεινοπαθήματα διὰ πολέμου ἐμφυλίου. Ἐγέ-
λασεν ὁ Σγουρὸς διὰ τὴν προφητείαν καὶ προσ-
χώρησεν ἐμπρός.

Δὲν ἐμόχθησε πολὺ ὁ τῶν Ἀθηναίων ἀρχιεπί-
σκοπος ἵνα ἐξεγείρῃ κατὰ τοῦ καταδρομέως τὸ
γενναῖόν του ποίμνιον. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν
ἐπιλήσμονες τοῦ παλαιοῦ μεγαλείου τῆς πόλεως
τῶν καὶ οὐδόλως ὑπέμενον νὰ ἴδωσιν ἄρχοντα
αὐτὸν τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Ἀργους τὸν τύραν-
νον. Ἡ παλαιὰ ἀντιζηλία τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς
Πελοποννήσου ἀφυπνίσθη. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκλεί-
σθησαν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως μετὰ τῶν οἰκο-
γενειῶν καὶ τῶν ὑπαρχόντων τῶν καὶ ἡτοιμά-
σθησαν πρὸς ἄμυναν μέχρι θανάτου. Ὁ Σγουρὸς
φοβηθεὶς ἀφῆκε τὴν ἀκρόπολιν, ἀλλ' ἐλεηλάτη-
σεν ἀνηλεῶς τὴν κάτω πόλιν καὶ κατέταμε τοὺς
ἀγρούς, ἐκεῖθεν δ' ἐπεφάνη εἰς τὰς Θήβας, αἵτι-
νες καὶ παρεδόθησαν εἰς αὐτόν. Ἡ Ἑλλὰς πᾶ-
σα πλὴν τῆς ἱερᾶς πόλεως τῆς Ἀθηνᾶς ὑπετά-
γη μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸν τολμηρὸν Πελοποννή-
σιον καὶ ἐγένετο λεία τῶν κακουργούντων καὶ
ἀτάκτων αὐτοῦ στιφῶν. Τὸ φιλόδοξον ὄνειρον
τοῦ Σγουροῦ ἐπραγματώθη. Ἀλλ' ἤδη οἱ ξένοι,
οὓς προεῖδεν ὁ Ἀκωμινάτος, ἤρχοντο. Οἱ φράγ-
κοι βαρῶνοι, οὓς ὠδήγει Βονιφάτιος ὁ μαρκή-
σιος τοῦ Μομφερράτου, βασιλεὺς δὲ Θεσσαλονί-
κης ἀναρρηθεὶς, ἐκτύπων ἤδη διὰ τῶν αἰχμῶν
τῶν λογχῶν τῶν τῶν Θερμοπυλῶν τοὺς βράχους.
Ὁ Σγουρὸς πεπορθὸς εἰς τὰς ἰδίαις δυνάμεις ἔ-
τρεξε κατ' αὐτῶν, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἐμελλε
νὰ ἔλθῃ εἰς χεῖρας πρὸς τοὺς ξένους ἐπιδρομεῖς
δὲν ἐλησμονήσεν νὰ ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην
τῶν στρατιωτῶν τοῦ τὸ μέγα ὄνομα τοῦ Λεω-
νίδα. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἔλθῃ ἀκόμη τὸ πλήρωμα

τοῦ χρόνου, ὅτε τὸ πνεῦμα τοῦ μεγάλου τῆς
ἀρχαιότητος ἥρωος ἐμελλε νὰ πληρώσῃ τὰς ψυ-
χὰς τῶν ἀπογόνων του. Μὲ ὅλην τὴν δραστηριό-
τητα, ἣν ἀνέπτυξεν ὁ Σγουρὸς, ἡττήθη κατὰ
κράτος. Μόλις ἐπρόφθασε νὰ σωθῇ εἰς τῆς Κο-
ρίνθου τὴν ἀκρόπολιν, ὅπου καὶ ἔπαισε μετ' ὀλί-
γον μετὰ πεισματώδη ἀντίστασιν. Οἱ Φράγκοι
διεχύθησαν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ τόσα ἐρείπια ἄφινεν ὀπίσω τοῦ ὁ Σγου-
ρὸς, ὅθεν καὶ ἂν διέβαιναν, ὥστε, κατὰ τὸ λέγειν
τοῦ Νικήτα, ὡς πατέρα ὑπεδέχθησαν τὸν βασι-
λέα τῆς Θεσσαλονίκης τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς
Βοιωτίας οἱ κάτοικοι. Αὐτὸς ὁ Ἀθηναίων Μιχαὴλ,
ὅστις τόσον ἀνέστη εἰς τὸν ἐκ Πελοποννήσου
ἄρπαγα, δὲν ἐπειράθη ν' ἀντισταθῇ εἰς τὸν Βο-
νιφάτιον. Ἐθεώρησε τὰς ἐπιτυχίας τῶν Φράγκων
ὡς θέλημα Θεοῦ καὶ ὑπετάγη εἰς τὰς ἀνεξέρευ-
νήτους βουλὰς τῆς Θεῆας Προνοίας. Ἀλλὰ δὲν
ἠθέλησεν αὐτὸς νὰ παραμεινῇ ἐν Ἀθήναις. Ἐγ-
κατέλιπε τὸ ποίμνιόν του καὶ ἀφ' οὗ παρέδωκεν
εἰς τοὺς σταυροφόρους τὴν Ἀκρόπολιν, περίλυ-
πος ἀπῆλθεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ κατέφυγεν ἐν
Χίῳ, ἐνθα ἐτελεύτησε τὸν βίον κλαίων τὴν ἀπο-
λεσθεῖσαν τῆς πατρίδος ἀνεξαρτησίαν.

Αἱ Ἀθηναὶ καὶ αἱ Θῆβαι ἔλαχον εἰς τὸν βουρ-
γούνδιον ἱππότην Ὁθωνα δὲ Λαρόσην (de la
Roche), ὅστις ἐπέγραψεν ἑαυτὸν ἔθαι βυζαντινῷ
Μέγαν Κύρην Ἀθηναίων. Οὐδέποτε ἴσως κατα-
κτητὴς κατέκτησε διὰ μεγαλητέρας ἡπιότητος
καὶ οὐδέποτε ὑπῆρξε γενναϊότερος καὶ συνετώ-
τερος. Ἐσεβάσθη τοὺς καθεστώτας νόμους, τὰ
δικαιώματα τῶν πόλεων, τὴν ἰδιωτικὴν περιου-
σίαν. Μόναί αἱ αὐτοκρατορικαὶ κτήσεις περιῆλ-
θον εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων. Ἐκεῖ ὅμως, ἐνθα
ἦτο ἀρμόδιος τόπος πρὸς ἴδρυσιν μεγάλων τι-
μαριῶν, εἰς τὰς ἐπαρχίας τὰς πολὺ ἀπομακρυ-
σμένας ἀπὸ τῶν κατοκημένων κέντρων, ἐνθα
ἦτο χρεῖα νὰ ἀποκατασταθῶσιν ἀρχηγοὶ δυνά-
μενοι νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν ἐντελῆ καθυπόταξιν
τῆς χώρας, ἐδημιουργήθησαν μεγάλαι βαρωνίαι,
ἐπὶ ὅλῃ τῇ τῶν Ἑλλήνων ἰδιοκτησίᾳ. Οἱ ἰδιο-
κτῆται οὗτοι εὐχαρίστως παρῆχον ἐν μέρος τῶν
κτημάτων τῶν, εὐτυχεῖς λογίζοντες ἑαυτοὺς ἂν
ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον διετήρουν τὸ λοιπὸν τῆς
περιουσίας τῶν. Ὁρίσθη, ὥστε οἱ Ἕλληνες κά-
τοικοι τῆς χώρας νὰ πληρώνωσιν εἰς τοὺς Φράγ-
κους τοὺς αὐτοὺς φόρους καὶ νὰ ἔχωσι πᾶς αὐτὰς
πρὸς αὐτοὺς ὑποχρεώσεις, ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν αὐ-
τοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ὑπο-
χρεώσεις αὗται ἐπεβάλλοντο ὑπὸ τακτικῶτέ-
ρας διοικήσεως, εἰκάζομεν ὅτι καὶ ὀλιγώτερον
βρεῖται, θὰ ἐφαίνοντο εἰς τοὺς κατοίκους ἢ τὸ
πρῖν. Οἱ κατακτητὰι προσείλκυσαν πρὸ πάντων
πρὸς ἑαυτοὺς τὴν αἰώνιαν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἑλ-
λάδος, διότι ἐφρόντισαν κατ' οὐδὲν νὰ μὴ προσ-
βάλωσι τὴν κατὰ κοινότητα ὑφισταμένην ἀπο-
κέντρωσιν. Διότι καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἔτι,

καθ' οὗς ἐπέβη τὴν Ἑλλάδα βαρύντατος ὁ ῥωμαϊκὸς ζυγὸς, αἱ ἐλληνίδες πόλεις καὶ κῶμαι εἰχον διατηρήσει τὰς ἰδιαιτέρας τῶν ἀρχῶν, αἱ ἐξέλεγον οἱ πολῖται καὶ εἰς αὐτὴν ἀνέθετον τὴν διεύθυνσιν τῶν δημοσίων πραγμάτων. Πλεῖστοι δὲ τοπικαὶ σύνδοι, πατριωτικώτατοι καὶ λίαν προσηλωμένοι εἰς τὰ ἔθιμα τὰ παλαιὰ, εἶχον διαδεχθῆ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας τὰς δημοτικὰς ἀρχὰς καὶ ἐκκλησίας, αἵτινες ἐξέλειπον ὁμοῦ μετὰ τῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἐλληνικὴ λοιπὸν χώρα ἦτο διηρημένη ἢ μᾶλλον ὀργανωμένη εἰς πλείστας μικρὰς κοινότητας, κεχωσμένας εἰς τὰ βᾶθη τῶν κοιλάδων, κεχωρισμένας δι' ὑψηλῶν ποταμῶν ἀνυπερβάτων ὄρεων, ζώσας βίον ὅλως ἰδιαίτερον καὶ κεχωρισμένον ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἰσχυρῶς πρὸς ἀλλήλας συνδεδεμένας διὰ τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ τῆς πρὸς τὴν κοινὴν πατρίδα ἀγάπης. Οἱ Ἕλληνες διετήρησαν τοιοῦτον τρόπον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα καὶ τοὺς ἐγγυῶνους τῶν νόμων, εἰς τὸ πείσμα τῶν αἰῶνων καὶ τῶν κατακτῆσεων.

Οἱ Φράγκοι ἀφῆκαν ἄθικτα πάντα ταῦτα, ἐδείχθησαν δὲ ἀπ' ἐναντίας εὐνοϊκοὶ πρὸς τὴν διατήρησιν τῶν καθεστώτων ὅθεν προσέβλεψαν τὴν ἀγάπην τῶν ἡττηθέντων. Ὅχι δὲ μόνον οἱ κατακτητὰι τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας, ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς Πελοποννήσου, μὲ ὅλην τὴν πεισματώδη ἐνίστην ἀντίστασιν τὴν ὁποῖαν εὗρον ἐν Ἀργεὶ καὶ ἐν Κορίνθῳ, μάλιστα δὲ ἐν Μάνῃ καὶ ἐν τῇ Ἀκκωνικῇ, καὶ τὴν ὁποῖαν ἠναγκάζοντο νὰ καταβάλλωσιν, ἠκολούθησαν τὸ συνετὸν τοῦτο μέτρον.

Παρ' ὀλίγον ὁμοῦ νὰ διεγείρῃ μῦθος ἀδιᾶλλακτον μεταξὺ κρατούντων καὶ κρατουμένων τὸ ζήτημα τὸ θρησκευτικόν. Οἱ σταυροφόροι ἐσκόπουν νὰ ἐξαναστήσιν τοὺς Ἕλληνας νὰ δεχθῶσι τὰ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας δόγματα, ὃ δὲ πολὺς τῶν πρὸς τοῦτο ζήλος ὀλίγον ἐλείψε νὰ καταλήξῃ εἰς δεινὰς περιπλοκάς, ἂν μὴ ἀνεχαίριζε τὸν πολὺν τοῦτον ζήλον ἐκείνος ἀκριβῶς, ὅστις ἴσως ἦτο ὁ μᾶλλον ἐνδιαφερόμενος εἰς τὸ ζήτημα, ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος δ' γ'. Ἐν θαυμαστῇ τινι ἀλληλογραφίᾳ μετὰ μεγαλοψυχίας καὶ ἀνεξιθρησκείας ὅντως χριστιανικῆς, ὁ μέγας οὗτος ποντίφηξ συστάειν εἰς τοὺς κατακτητὰς τὴν Ἑλλάδα νὰ μὴ κάμωσι κατάχρησιν τῆς ἰσχύος τῶν καὶ νὰ μὴ μεταχειρίζωνται ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ ἄλλο ὅπλον πλὴν τῆς πειθοῦς. Οὕτω δὲ προέλαθεν ἔριν, ἥτις βεβαίως θὰ κατήντα αἰματηρὰ ἅμα καὶ ἀτελεύτητος. Καὶ ἡ νῆα καὶ ἡ μὲν ὁ κληρὸς ὁ ἐλληνικὸς νὰ παρὰ δώσῃ εἰς τοὺς Λατίνους πολλὰς ἐκκλησίας καὶ ὅχι ὀλίγα μοναστήρια, ἀλλ' ὅλας, χάρις εἰς τὰς συνετάς συμβουλὰς τοῦ ῥωμαίου ποντίφηκος, διετήρησε τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως καὶ ἡ εἰρήνη δὲν διατάραχθη.

Ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ἐκυβέρνησεν ὁ Ὀθων δὲ Λαρόσης τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἡ δὲ κυβερνήσις του ἐγένετο ἀτάραχος καὶ εἰρηνική. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ὁ ἀγαθὸς ἱππότης ἔπαθεν ὑπὸ νοσταλγίας. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ ὁμιχλώδους τῆς Βουργουνδίας ἐρίζοντος ἐπεσκότιζεν εἰς τὰ ὄμματά του τὴν λαμπρότητα τοῦ ἀττικοῦ οὐρανοῦ δὲν τὴν ἔτερε πλεονὸς τοῦ πλοῦτος καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς αὐλῆς του, γνωριμιάτης ἡδὴ γενομένης καὶ ἄπασαν τὴν χριστιανωσύνην. Διακκῶς ἐπεθύμει νὰ ἐπανίδῃ τὸν πατρικὸν του φρουδαλικὸν πύργον καὶ νὰ ποθῇ ἐκεῖ, ὅπου οἱ πρόγονοί του ἀπέθανον. Ἀποφασίσας λοιπὸν νὰ ἐκπνέθῃ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐπεμψε πρῶτον ἐκεῖ ὡς τεκμήριον τῆς προσεχοῦς ἐκπαίδου του ὁ εὐσεβὴς Ὀθων τεμάχιον τοῦ τιμίου ξύλου, ὅπερ εἶχε λάβῃ εἰς αὐτὸν καὶ ὅπερ ὑπὲρ πάντα θεσσαυρὸν ἐξείμα. Τὸ πολύτιμον ξύλον φυλάσσεται μέχρι τοῦ νῦν εὐλαβῶς εἰς τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου Ruy.

Ἐν ἔτει 1225 κατέλιπε τὰς Ἀθήνας, ἀφῆσας τὸν τίτλον καὶ τὸ δουκάτον του εἰς τὸν ἀνεψιὸν του Γουίδωνα δὲ Λαρόσην.

Β'

Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Γουίδων ἀνελάμβανε τὴν λαμπρὰν κληρονομίαν τοῦ θείου του, ἡ ἐλληνικὴ χώρα ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰ τεμάχια καὶ ἀρχοντίας καὶ κεκαλυμμένη ὑπὸ φρουρίων καὶ πύργων γοτθικῶν. Οἱ Φράγκοι κάτοχοι ἐλληνικῶν τιμαρίων ἤλλασσον τότε τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἰς γαλλικὰς τιμαρίας ἀντὶ νέων ὀνομάτων ἐλληνικῶν. Οἱ κύριοι τῆς Βρυγέρης (Brygères) λ. χ. ἐγένοντο βαρῶνοι τῆς Καρυταίνης, οἱ Σαιντομὲρ, βαρῶνοι τῶν Θεβῶν, οἱ Λατρεμουάιλ (La Tremouille), κύριοι τῆς Χαλανδρίτζας, ἄλλοι, βαρῶνοι τῆς Ἀράχωβας, κόμητες τοῦ Ἀργους, βαῖλοι τῆς Κορίνθου κλ. Ἡ χώρα τῶν Θεβῶν καὶ τῶν ἑρώων, ἡ κλασικὴ γῆ τῆς Ἑλλάδος εἶχε τι ἀληθὲς τὸ παράξενον ὑπὸ τὸν μανδύαν τῆς τὸν τιμαριωτικὸν δι' οὗ τὴν περιέβαλον οἱ Φράγκοι. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν ὁμοῦς μεταβληθῇ ἡ μεταβολὴ εἶνε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν μόνον. Τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα ἔμειναν τὰ αὐτὰ, ὡς εἶδομεν δὲ ἀνωτέρω συνετέλεσαν εἰς τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ κατακτητὰι.

Τὸ σπουδαιότατον γεγονός τῆς ἡγεμονείας τοῦ Γουίδωνος εἶνε ἡ περὶ τῆς ἀρχῆς ἔρις, ἥτις ἡγέρθη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ αὐθέντου τοῦ Μωρέως Γουλιέλμου τοῦ Βιλλαρδουίνου. Ὁ ἄρχων τῆς Ἀχαΐας καὶ ὁ τῶν Ἀθηνῶν, ἡ Ἀττικὴ δὴλον ὅτι πάλιν καὶ ἡ Πελοπόννησος, ἐρίζουσι περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ βλέπομεν ἀναφυόμενον πάλιν ἀγῶνα, ὅστις πέπρωται πάντοτε ἐκ πάσης ἀφορμῆς καὶ ὑπὸ πᾶσαν μορφήν νῆναγεννάται.

Ὁ Βιλλαρδουίνος ἦτο φιλόδοξος, ὑπεροπτικὸς, ἄκαμπτος. Κύριος δὲ ὢν τῆς Σπάρτης ἐφαίνετο ὡς ἂν νὰ εἶχε μεταλάβῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ τό-

που καὶ τῶν ἀνδρῶν, οὗς εἶχε κατακτήσει. Ἡ κατάκτησις ἄλλως τε αὕτη δὲν εἶχε συντελεσθῇ ἀκόπως. Πᾶσα ἡ ἐλληνικὴ δραστηριότης καὶ ὁ ἐλληνικὸς πατριωτισμὸς εἶχε καταφύγει εἰς ὀλίγας τινὰς χώρας καὶ πόλεις, ἐνθα πεισματῶδες καὶ ὄχι ἄδοξος ἀντίστασις εἶχεν ἐκπνευμένης ἐμποδίσαι τὸν σταυροφόρον τὴν πρόδον. Ἡ Ἀκκωνικὴ λ. χ. πάντοτε ἀκαταδύκαστος δὲν εἶχεν ὑποκύβει εἰς τοὺς Φράγκους εἰμὴ μετὰ μάχης αἱματηροτάτης, ἡ δὲ Κόρινθος, ἣν ὑπερήσπιζεν ὁ Σγουρὸς καὶ ἔπειτα ὁ υἱὸς του, ἀντίστατο καὶ ὅτε ἀκόμη τὸ πλεῖστον τῆς Πελοποννήσου εἶχε καταθέσει τὰ ὅπλα. Ὁ Γουίδων εἶχεν ἀποτελεσματικῶς βοηθήσῃ τὸν Βιλλαρδουίνον. Εἰς ἀνταμοιβὴν, ὁ Βιλλαρδουίνος εἶχε παραχωρήσῃ εἰς τὸν Γουίδωνα τὰ σημαντικὰ τιμάρια τοῦ Ἀργους καὶ τῆς Ναυπλίας, δι' αὐτὰ κατὰ τοὺς φρουδαλικούς νόμους, ὁ κύριος τῶν Ἀθηνῶν ἐθεωρεῖτο ὑποτελὴς τοῦ αὐθέντου τοῦ Μωρέως. Ἀλλ' ὁ μέγας κύριος ἦτο ὅλως ἀνεξάρτητος ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἄλλας του κτήσεις. Ἡ ἀνεξαρτησία αὕτη ἰσχυροῦ γείτονος ἠνόχλει τὸν ὑπεροπτικὸν αὐθέντην. Ἐν ἔτει 1252, μὲ ὅλας τὰς προσερχθείσας ποτε ὑπηρεσίας καὶ τὴν παλαιὰν φιλίαν, ὁ Γουλιέλμος διέταξεν ὑπερηφάνως τὸν μέγαν κύριον νὰ πορευθῇ αὐτοπροσώπως παρ' αὐτῷ, νὰ τὸν προσκυνήσῃ ὡς κυρίαρχον καὶ νὰ λάβῃ ἀπὸ χειρὸς του τὴν ἀρχήν. Ὁ Γουίδων ἀπεκρίθη ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Γουλιέλμου ὡς πρὸς τὰ τιμάρια τοῦ Ἀργους καὶ τῆς Κορίνθου, ὅχι ὁμοῦ καὶ ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς κτήσεις, καὶ ἰδίως τὰς Ἀθήνας.

Ὁ μέγας κύριος διεταίετο ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ὁ αὐθέντης τοῦ Μωρέως ἦσαν ἀμφοτέρωθεν ὁμοίως ὑποτελεῖς εἰς τὸν βασιλέα τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ τοῦτον ὤφειλον νὰ ἀναγνωρίζωσιν ὡς κυρίαρχον. Ὁ διίσχις οὗτος ἦτο ἀληθής; Δὲν εἶχε τὰ χα κυριαρχικὸν τι δικαίωμα ὁ Γουλιέλμος ἐπὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Βαρωνίων, εἰς αὐτὴν διένειμε τὴν χώραν ὁ βασιλεὺς μαρκήσιος; Δὲν ἠδύνατο ἐν τῷ δικαίωματί του τοῦτω καὶ ὡς ἐντεταλμένος ὑπὸ τοῦ κυρίαρχου νὰ πατήσῃ τὴν παρ' αὐτῷ μετὰ τὰς καὶ τὴν προσκύνῃσιν τοῦ Γουίδωνος; Τὸ ζήτημα τοῦτο φαίνεται ὅτι οὐδέποτε ἐλύθη δριστικῶς. Κατὰ τὸ Βιβλίον τῆς κατακτῆσεως τὸ γραφὲν ὑπὸ τοῦ Γοδοφρέδου Βιλλαρδουίνου καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Buchon ἐκδοθὲν Χρονικὸν τοῦ Μωρέως ὁ Γουλιέλμος εἶχε τῷ ὄντι τοιοῦτον δικαίωμα. Δὲν πρέπει ὁμοῦς νὰ λησμονώμεν ὅτι ἐκ τῶν δύο τούτων χρονογράφων ὁ μὲν ἦτο στενὴς συγγενής, ὁ δὲ συστρατιώτης καὶ, καὶ ὅλα τὰ φαινόμενα, ὁ ἰδιαιτέρος τραβαδοῦρος τοῦ Αὐθέντου. Ὁ Μουντάνερ, ὁ στρατιώτης ποιητής, μάρτυς δ' ἀμερόληπτος ἐπὶ τοῦ προκειμένου, βεβαίως ὅτι καὶ ὁ μέγας κύριος τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ αὐθέντης τοῦ Μωρέως εἶχον ἐπὶ τῷ αὐτῷ τίτλῳ λάβῃ τὰ τιμάρια τῶν ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς

Θεσσαλονίκης, καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν ἦσαν ὅλως ἀνεξάρτητοι μεταξὺ τῶν.

Ὅπως δὲ ποτε τὸ πρᾶγμα κατήντησεν εἰς τὰ ὅπλα. Ὁ Γουίδων ἠρίθμει μεταξὺ τῶν συμμάχων του ἓνα ἐκ τῶν συγγενῶν τοῦ Γουλιέλμου καὶ ὑποτελῆ μάλιστα αὐτοῦ, Γοδοφρέδον τὸν Βρυγέρης, βαρῶνον τῆς Καρυταίνης, οὗτινος ἐξάκουστα ἦσαν τότε τὰ κατορθώματα καὶ αἱ περιπέτειαι. Ἡ συμμαχία αὕτη ἀποδεικνύει πῶς ὅτι δὲν εἶχεν ἄδικον ὁ μέγας κύριος ἄλλως δὲν ἦθελε λάβῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ ὅπλα ὁ ἐπὶ ἱπποσύμῳ περιβόητος βαρῶνος τῆς Καρυταίνης.

Οἱ δύο στρατοὶ ἐξῆλθον συγχρόνως σχεδόν, ὁ μὲν τοῦ Αὐθέντου ἐκ τῆς Κορίνθου, ὁ δὲ τοῦ μεγάλου κύριος ἐκ τῶν Θεβῶν, καὶ συνηντήθησαν ἐπὶ τοῦ ἀμφιθεατροειδοῦς ὀροπεδίου τῆς Γερμανείας, ὅπερ καὶ νῦν ἐτι ὀνομάζεται ὄρος Κερύδι. Τὰ σωζόμενα ἐκεῖ εἰσὶν δύο παλαιῶν ἐλληνικῶν φρουρίων, τὰ ὁποῖα συνάπτουσι πρὸς ἄλληλα παχύτατα πυργοειδῆ τεῖχη φραγκικὰ, μαρτυροῦσι τὴν σημαντικότητά, ἣν ἀπέδιδον εἰς τὴν στρατηγικὴν τὴν τὴν θέσιν καὶ οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Φράγκοι. Οἱ δύο στρατοὶ ἡμιλλῶντο τίς πρῶτος νὰ φθάσῃ εἰς τὴν θέσιν ταύτην. Ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς Κορίνθου φθάνει τις ἐκεῖ διὰ κατωφερείας εὐκόλου καὶ ὄχι τραχείας ἀπὸ τοῦ μέρους τῶν Θεβῶν διὰ στενοπορειῶν ἀποκρήμνων καὶ δυσβάτων. Ὅθεν ἡ στρατιὰ τοῦ Βιλλαρδουίνου εἶχε φθάσει πολὺ πρὸ τῶν ἀντιπάλων καὶ εἶχε καιρὸν νὰ ἀναπαυθῇ ἀπὸ τῶν κόπων τῆς ὁδοπορίας καὶ νὰ ἦνε ἐτοιμὴ πρὸς νέους μόχθους. Ἡ τοῦ Γουίδωνος ἀπ' ἐναντίας ἐφθασε κακμηκυῖα ἀπὸ τοῦ ἀντιθέτου μέρους, δὲν εἶχε δὲ καιρὸν πρὸς ἀνάπαυσιν. Μόλις ἐπρόφθασαν οἱ στρατιῶται νὰ περιβληθῶσι τὴν πανοπλίαν ἵνα ὑποστῶσι τὴν ὁρμὴν τοῦ ἐχθροῦ. Ἡττήθησαν λοιπὸν κατὰ κράτος καὶ ἠναγκάσθησαν ἡττημένοι νὰ τραπῶσι πάλιν ὀπίσω τὴν εἰς τὰ ἴδια ἄγουσαν. Ὁ Γουίδων κατέφυγεν εἰς τὰς Θεβὰς, ἐνθα μετὰ τινὰς ἡμέρας ἠναγκάσθη ὄχι μόνον νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ κατ' ἀνάγκην νὰ ὁμολογήσῃ πίστιν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὸν νικητὴν, ἀλλὰ νὰ πολιορκηθῇ διὰ τὴν προσφθεῖσαν αὐτῷ κατηγορίαν στάσεως κατὰ τοῦ κυρίαρχου ἐνώπιον δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον συνεκρότησαν πάντες οἱ μεγάλοι βαρῶνοι τοῦ Μωρέως. Ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Νίκαι, τῆς παλαιᾶς Τεγέας, συνήλθον οἱ Φράγκοι βαρῶνοι, ὅτινες ἂν καὶ ἦσαν πάντες ἐχθροὶ τοῦ Γουίδωνος ὡς ὑποτελεῖς τοῦ Βιλλαρδουίνου, ἐφαίνετο δὲ ὅτι ἐμελλε νὰ καταδικασθῇ ὁ μέγας κύριος, οὐδὲν ἦτο ἀπέλυσαν αὐτὸν τῆς κατηγορίας, πεισθέντες εἰς τὴν ὑπερήφανον καὶ εὐγλωττον ἀπολογίαν αὐτοῦ. Ὁ Γουλιέλμος ὠργίσθη ἐπὶ τοῦτω καὶ ἐνήγαγε τὸν Γουίδωνα ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ κυρίαρχου τοῦ Λουδοβίκου τοῦ θ'.

1. Καὶ ὡς πρὸς τὸ μέρος τοῦτο καὶ ὡς πρὸς ἄλλα τινὰ

Ὁ Γουτδων ἄνευ ἀναβολῆς ἐπλευσεν εἰς Γαλιαν ἵνα αὐτοπροσώπως παραστῇ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καὶ ἀπολογηθῇ. Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Λουδοβίκου ἐγένετο δευτέρως μετὰ πολλῶν τιμῶν, διότι ὁ βασιλεὺς ἐπεθύμει μᾶλλον νὰ ᾔηνε μεσάζων παρά δικαστής. Τῷ ὄντι δὲ κατῴρωσε νὰ συνδιαλλάξῃ τοὺς δύο πολεμίους, ὧν ἡ σύμποινα τῷ ἐφαίνετο ἀπαράιτητος, δι' οὗ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπεδίωκε σκοπούς. Προσέηνεκε δὲ πλούσια δῶρα τῷ Γουτδωνί ἵνα ἀνακουφίσῃ αὐτὸν ὑποστάνα τάς ἐξοδὰς καὶ ἵνα τὸν παρηγορήσῃ διὰ τὴν ἥτταν ἣν εἶχε πάθει, ἐπεκύρωσε δὲ πρὸς τοὺς αὐτὸν τε καὶ εἰς τοὺς διαδόχους του τὴν κατοχὴν τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν, ἔκτοτε δὲ δὲν ὠνομάζετο πλέον μέγας κύριος ὁ Γουτδων, ἀλλὰ δοῦξ τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν δ' ἐπωνυμίαν ταύτην διετήρησαν καὶ οἱ διάδοχοί του.

Ἐν ᾧ ἡ αὐλὴ τῆς Γαλλίας ἐθεράπευσε τοιούτοτρόπως τὸν δοῦκα, ἡ τύχη, ἥτις μέχρι τοῦδε εἶχε τόσον εὐνοήσει τὸν Γουλιέλμον, ἤρχισε νὰ τὸν ἐγκαταλείπῃ. Συλληφθεὶς αἰχμάλωτος δι' ἐνδράς ὑπὸ τοῦ δεσπότη Μιχαήλ τοῦ β', ἐπιλεγόμενου Ἀγγέλου, ἐστάλη μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Βαλδουίνου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ αὐθεντία τοῦ Μωρέως, στερηθεῖσα τοῦ ἀτρομήτου αὐτῆς ἀρχηγοῦ, κατεσπαράσσεται ἐπὶ τινα χρόνον ὑπὸ δεινῆς ἀναρχίας καὶ παρ' ὀλίγον νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰς στασιαστικὰς προσπάθειάς τῆς Μάνης καὶ τῆς Λακωνικῆς. Ὁ Γουτδων δὲν ἐχαιρεκἀκησεν, ἀλλ' ἐσυλλογίσθη ὅτι ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων, ὧν ἐμνήσθημεν, ἐκινδύνευον πᾶσαι αἱ ἐν Ἑλλάδι γαλλικαὶ κτήσεις. Τὸν κίνδυνον τοῦτον ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἀποσοβῇ. Ποιούμενος χρῆσιν τῆς ἐξαιρετικῆς θέσεως, εἰς ἣν εὐρίσκειτο ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου, συνήθροισεν περὶ ἑαυτὸν ὁ νέος δοῦξ τοὺς φράγκους βαρὼνους, ἐξήγειρε τὸ φρόνημά των, κατέπαυσε τὰς μεταξὺ των ἐριδας καὶ ἠπέλιπεν τὸν αὐτοκράτορα Μιχαήλ τὸν Παλαιολόγον ὅτι θὰ κηρύξῃ πόλεμον κατ' αὐτοῦ. Ὁ Μιχαήλ ἀπέλυσε τὸν κρατούμενον Γουλιέλμον, λαβὼν ὡς ἀντάλλαγμα δύο φρούρια ἐν Πελοποννήσῳ.

Ὁ Γουτδων ἀπέθανε τῷ 1264 καὶ διεδέχθη αὐτὸν Ἰωάννης ὁ υἱὸς του.

Ὁ Ἰωάννης συνεμάχησε πρὸς Ἰωάννην τὸν Δούκαν, δεσπότην τῆς Θεσσαλίας, κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, οὗτινος τὸ μὲν πρῶτον ἐνίκησε τὰ στρατεύματα, ἔπειτα δὲ μετὰ ἐν ἔτος ἡττήθη ὑπ' αὐτῶν. Ἀπέθανε τῷ 1275 ἄτεκνος καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ νεώτερος ἀδελφός τῆς παρούσης πραγματικῆς παρατηρούμεν ὅτι ὅχι πάντοτε οὕτως, ὅπως ἔγουν ἐνταῦθα ἐκθέτει τὰ πράγματα ὁ σοφὸς καθηγητὴς Κ. Παπαρηγόπουλος — ἵνα μὴ ἀναφέρωμεν ἄλλους — παραπέμπομεν δὲ εἰς τὸν ἐ' τόμον τῆς Ἱστορίας αὐτοῦ τοῦς θέλοντας πλειότερας λεπτομερείας. Ποβλ. καὶ Γ. Κωνσταντινίδου Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ Γ. Ρωμανοῦ Γραμματικῶν Ζώρζ η' ν, ἐν τῇ Προεπισαγωγῇ. Σ. Μ.

του Γουλιέλμου, ὅστις ἐκυβέρνησεν ἡσύχως ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη. Ὁ Γουλιέλμος ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Δούκα καὶ ἔλαβεν ὡς προῖκα τὸ Ζητοῦνι καὶ τὸ Γαρδίκι. Ἐλαβε δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὴν διοίκησιν τῆς Ἀχαΐας, ἕνεκα τῆς ἀνηλικιότητος τῆς Ἰσαβέλλας Βιλλαρδουίνου.

Μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐπισυμβάντα τῷ 1290, τὸ δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν περιήλθεν εἰς νεανίαν ὀκτωκαιδεκάετη, Γουτδωνά τὸν β', ὅστις ἐδειξε δραστηριότητα ὑπερτέραν τῆς ἡλικίας του.

Ὁ δεσπότης τῆς Θεσσαλίας Ἰωάννης ὁ Δούκας ἀπέθανε κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν χρόνον, καθ' ὃν καὶ ὁ Γουλιέλμος, ἀφῆκε δὲ κληρονόμον τοῦ κράτους τοῦ τὸν υἱόν του, παιδίον ἐτι ἀνήλικον ὄντα, ὃν οἱ πρόκριτοι τῆς Θεσσαλίας ἔθηκον ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ δουκὸς Γουτδωνος τοῦ β'. Οἱ τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Μακεδονίας τότε κρατοῦντες ἐνόμισαν ἀρμόδιον τὸν καιρὸν νὰ μεγαλύνωσι τὰς ἰδίας κτήσεις ἐπὶ βλάβῃ ἀσθενοῦς παιδὸς, οὗ ἀπειρότερος περὶ τὰ τοῦ κόσμου ἡγεμὼν εἶχεν ἀναλάβει τὴν προστασίαν. Ἀννα ἡ χήρα τοῦ δεσπότη τῆς Ἡπείρου Νικηφόρου καὶ μήτηρ τοῦ Θωμᾶ, παιδίου καὶ αὐτοῦ, ἀποτόμως ἤρξατο χειρῶν ἀδίκων, καὶ δὴ ἐκυρίευσεν τὸ φρούριον Φανάρι. Ὁ Γουτδων εὐρίσκειτο τότε ἐν Θήβαις, ἔνθα συνήθως διέμενε. Φλεγόμενος δὲ ὑπὸ σφοδρᾶς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἐκδικήσῃ τὴν πρὸς τὸν ὑπ' αὐτοῦ κηδεμονευόμενον γενομένην ὕβριν καὶ νὰ δείξῃ συγχρόνως εἰς τὸν κόσμον ὅποια ἦτο ἡ ἰσχὺς τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, συνήγαγεν ἀμέσως τοὺς ὑποτελεῖς αὐτῷ ἡγεμονίσκους καὶ τοὺς ἄλλους συμμάχους του καὶ ἐστράτευσεν ἐν τάχει πρὸς τὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδος μέρη. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη εἶνε ἐκ τῶν σημαντικωτάτων τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος χρόνων. Μετ' ἐνθουσιασμοῦ περιγράφει τότε Χρονικὸν τοῦ Μωρέως καὶ οἱ Βυζάντιοι συγγραφεῖς τὴν αἰσθησιν, ἣν ἐνεποίησε τὸ θαυμαστὸν θέαμα τῆς πολυαριθμοῦ τοῦ δουκὸς στρατιᾶς, κατασκηνώσεως εἰς τὰ πεδία τῆς Θεσσαλίας. Οἱ διασημότατοι τῶν φράγκων βαρὼνων, ὁ Βονιφάτιος ὁ Καρύστου, ὁ Φραγκίσκος ὁ Νεγρεπόντε, ὁ πλούσιος κόμης τῶν Σαλόνων, ὁ Νικόλαος ὁ Σαιντομέρου, μέγας μαρισχάκος τῆς Ἀχαΐας, εἶχον λάβει τὰ ὅπλα πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Γουτδωνος καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Δούκα. Ἐννεακόσιοι ἵππεῖς ἐν πανοπλίᾳ καὶ τρισμύριοι πεζοὶ καὶ ἐξακισχίλιοι ἐλαφροὶ ἵππεῖς ἀπετέλουν τὸ στράτευμα· μαρτύριον δὲ τῆς ὁμονομίας τῆς τότε ἐπικρατούσης μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Φράγκων εἶνε ὅτι τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ τούτου ἐστρατολογήθη ἀποκλειστικῶς μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, ἐκ τε τοῦ δήμου καὶ τῶν προκρίτων.

Τοιαύτη στρατιωτικὴν παράταξιν προοιωνίζετο φονικωτάτας μάχας καὶ ἠπέλπει νὰ αἵματοκυλῇ ὅλην τὴν πρὸς βορρᾶν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ἡ

δέσποινα τῆς Ἡπείρου ἔσπευσε νὰ προλάβῃ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον ἀποδίδουσα τὸ Φανάρι ἀμαχητέ. Τοιούτοτρόπως συνωμολογήθη ἡ ποθητὴ εἰρήνη χωρὶς νὰ ὑποστῇ ἡ Ἀννα ἄλλας ζημίας πλὴν τῶν ἐξόδων τῆς ἐκστρατείας καὶ τῶν ἐορτῶν, εἰς ἃς καὶ μόνως κατέληξεν ἡ ἐκστρατεία, τὰ ὅποια ἠναγκάσθη νὰ πληρώσῃ.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἀρχαιότητος οὐδέποτε ἄλλοτε αἱ Ἀθηναὶ εἶχον φθάσει εἰς τοσοῦτον εὐδαιμονίας. Διὰ τοῦ γάμου τοῦ δουκὸς μετὰ Ματθίλδης τῆς ἐξ Ἐνὼ (Hainault), θυγατρὸς Ἰσαβέλλας τῆς Βιλλαρδουίνου, ἡ μεγαλύνουμος πόλις κατέστη ἀληθῶς εἰπεῖν κυρία τῆς Πελοποννήσου, ὡς εἶδομεν δὲ πρὸ μικροῦ ἡδύνατο αὕτη ἀποτελεσματικῶς καὶ ἐνδόξως νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν προστασίαν τῆς μέχρι τῶν ἐσχάτων τῆς Θεσσαλίας ὁρίων.

Δυστυχῶς δὲν ἤρκει ἡ δόξα αὕτη εἰς τὸν Γουτδωνα τὸν β'. Ἡ φιλοδοξία τοῦ δουκὸς τούτου δὲν ἐδέχετο μέτρον. Ἡθέλησε νὰ γείνῃ πραγματικὸς κύριος τῆς Πελοποννήσου καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ πέραν ἐτι τῶν ὁρίων τῆς Πελοποννήσου τὸ κράτος του. Ἰνα δὲ ἐξισώσῃ πρὸς τὸ μέγεθος τῶν σχεδίων του τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν του, ἐβουλήθη νὰ κατατάξῃ εἰς τὸ στρατεῦμα του φοβερόν τι στίφος, ὅπερ ἀπὸ τινος εἶχεν ἀναφανῇ ἐν τῇ Ἀνατολῇ μὲ μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ εὕρῃ ἐνταῦθα τύχην καὶ λάφυρα. Ἐννοοῦμεν τὴν μεγάλην καὶ φοβεράν τῶν Κεταλάνων Ἑταιρείαν. Τὸν εἶχεν ἀποτυφλώσει ἡ φιλοδοξία τὸν Γουτδωνα καὶ δὲν προσεῖδε τὰ δεινὰ τῆς τοιαύτης συμμαχίας ἐπακολουθήματα· ἀπέθανεν ἄλλως τε πρὶν ἢ ἀποπερατώσῃ τὰς παρασκευὰς του, ἐν ἔτει 1308.

Θανόντος τοῦ Γουτδωνος ἐξέλιπεν ἡ ἐξ ἀρρενογονίας διαδοχὴ τῶν de la Roche. Τὸ δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν περιήλθεν εἰς Γαλιέρον τὸν Βριέννης, τὸν ἐπιχειρηματικώτατον, ἀλλὰ καὶ δυστυχέστατον καὶ ἐσχατον δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπιχειρήσωμεν νὰ φηγηθῶμεν τὰ περαιτέρω, ἃς ἴδωμεν ὡς οἶόν τε συνοπτικῶς εἰς ποίαν κατὰστασιν εὐρίσκειτο κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καθόλου μὲν ἡ Ἑλλάς, ἰδίᾳ δὲ ἡ Ἀττικὴ.

¹Εἰπται τὸ τέλος.

Ἐκ τῆς αὐτοβιογραφίας τοῦ ΣΤΟΥΑΡΤ ΜΙΛΛ

Ἐν τῇ ἀξίᾳ μελέτης αὐτοβιογραφίας του, ὁ διάσημος Ἀγγλος πολιτειολόγος I. Στούαρτ Μίλλ ἀναφέρει δύο γεγονότα, μαρτυροῦντα ἀριδῆλως τὴν ὀρθὴν κρίσιν τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ.

Ὑποδειχθεὶς κατὰ τὸ 1865 ὑπὸ τοῦ φιλελευθέρου κόμματος ὡς ὑποψήφιος βουλευτῆς τοῦ Οὐεστμίνστερ, διεκήρυξεν ὅτι, ἐμμένων εἰς τὰς ἀρχὰς του, οὐδεμίαν θὰ ἔκαμνε δαπάνην καὶ εἰς οὐδὲν θὰ κατέφευγε τῶν ἐν χρήσει ἐκλογι-

κῶν μηχανημάτων. Ἀνεδέχετο μόνον ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ψηφοφορίας νὰ ἐκθέσῃ ἐνώπιον τῶν ἐκλογέων τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ, καὶ ν' ἀπαντήσῃ εἰς πᾶσαν ἐρώτησιν ἣν οὗτοι ἐδικαιοῦντο νὰ ἀπευθύνωσι πρὸς αὐτὸν, ἐξαιρουμένων τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ δοξασίας, ἐφ' ὧν ὀρθότερον ἔκρινε νὰ τηρήσῃ ἀπόλυτον σιγὴν. «Τὴν τελευταίαν μου ταύτην παρατήρησιν, λέγει, κατενόησε καὶ πληρέστατα ἐπεδοκίμασε τὸ ἀκροατήριον. Ἡ δὲ παρησία μου ἐπὶ τῶν ἄλλων ζητημάτων μὲ ὠφέλησεν ἀναμφιβόλως ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οἰαδιῇποτε καὶ ἂν ἦσαν αἱ ἰδέαι μου, οὐδεμίαν βλάβην θὰ ἴσχυον νὰ μοὶ ἐπιφέρωσι. Πρὸς πίστωσιν τούτου ἀναφέρω τὸ ἀκόλουθον ἀξιοσημείωτον γεγονός. Ἐν τινὶ φυλλαδίᾳ μου, ἐπιγραφομένῳ Σκέψεις περὶ τῆς κοινοβουλευτικῆς μεταρρυθμίσεως, ἔγραψα μετὰ τινος τραχύτητος ὅτι αἱ παρ' ἡμῶν ἐργατικαὶ τάξεις, καίτοι διάφοροι τῶν ἐν ἄλλοις ἔθνεσι κατὰ τοῦτο ὅτι αἰσχύνονται νὰ ψεύδωνται, γενικῶς ὅμως εἰσὶν οὐχ ἥττον ἐπιρρεπεῖς πρὸς τὸ ψεῦδος. Τὸ χωρίον ἐκεῖνο τοῦ φυλλαδίου ἀνετύπωσεν εἰς τῶν ἀντιθέτων, καὶ ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα ἐκυκλοφορεῖ ἐν τῇ συναθροίσει, ἐν ᾗ ἡτοιμαζόμεν νὰ ὁμιλήσω, καὶ ἥτις συνεκροτεῖτο ἐξ ἐργατῶν. Μὲ προσεκάλεσαν ν' ἀπαντήσω ἐὰν ἐγὼ ἔγραψα καὶ ἐδημοσίευσά τὴν φράσιν ἐκείνην. Ἀπεκρίθην, —Ναί, ἐγὼ τὴν ἔγραψα. Μόλις ἐπρόφρα τὰς λέξεις ταύτας καὶ βροντὴ χειροκροτημάτων ἀντήχησε καθ' ὅλην τὴν αἴθουσαν. Ἦτο κατὰδηλον ὅτι οἱ ἐργάται, συνειθισμένοι εἰς τὰς διαψεύσεις, τὰς ὑπεκφυγὰς καὶ τὰς ἀορίστους καὶ σκοτεινὰς ἀπαντήσεις τῶν ἐπιζητούντων τὰς ψήφους των, ἀντὶ νὰ προσβληθῶσιν ἐξ ὁμολογίας δυσχερέστερον αὐτοῖς, μὲ ἐθεώρησαν τούναντιον ἄξιον τῆς ἐμπιστοσύνης των. Δὲν ἐνθυμούμαι παράδειγμα ἐναργέστερον τῆς ἐπιρροῆς, τὴν ὁποίαν ἐξασκῶσιν ἐπὶ τῶν πολλῶν ἡ εὐθύτης καὶ ἡ εἰλικρίνεια. Οὐδεὶς δὲ γνωρίζων τὰς ἐργατικὰς τάξεις δύναται ν' ἀρνηθῇ, ὅτι οὐσιωδέστατον συστατικὸν θεωροῦσι τὴν φιλαλήθειαν ἐν τῷ πνεύματι των δύναται ἡ ἀρετὴ αὕτη ν' ἀντισταθμίσῃ οἰανδήποτε κατηγόριαν ἢ μομφήν. Ὁ πρῶτος τῶν ἐργατῶν, ὁ μετὰ τὸ ἐπεισόδιον ἐκεῖνο λαβὼν τὸν λόγον, εἶπεν ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ συνάδελφοί του οὐδαμῶς ἐπιθυμοῦσι νὰ τοῖς ἀποκρύπτωνται τὰ ἐλαττώματά των· ὅτι ἔχουσιν ἀνάγκην φίλων καὶ οὐχὶ κολάκων καὶ ἐκφράζουσιν τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς ἄνδρα, καταδεικνύοντα τὰ χρήζοντα παρ' αὐτοῖς διορθώσεως.

«Πρὸς μεγάλην ἐκπληξιν τοῦ κοινοῦ καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ ἐτι, προστίθην ὁ Στούαρτ Μίλλ, ἐξελέγην βουλευτῆς, πλειονοψηφῆσας κατὰ πολλὰς ἐκκτοντάδας ψήφων τοῦ ἀντιπάλου μου.»

Ἐν τινὶ ταρχώδει διαδηλώσει ἐν Λονδίνῳ τὸ πλῆθος εἰσώρμησεν εἰς τὸν δημόσιον κήπον τοῦ

Ἄνδρες Παῖρσι, πολλὰς ἐπενεγκὸν ζημίας ἔνεκα τοῦ-
του ἡ κυβερνήσις ἀπεφάσισε ν' ἀπαγορεύσῃ δευ-
τέραν συνάθροισιν καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ διὰ τῆς βίας
τὴν ἀπόφασίν της ταύτην εἰς τοὺς ἀπειθήσαντας.
Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐμελλεν ἀφεύκτως νὰ προκα-
λέσῃ ῥήξεις σπουδαίας, ἃς ἠδυνάτουεν νὰ προλάβω-
σιν οἱ προκαλέσαντες τὴν διαδήλωσιν ἀρχηγοὶ τῶν
φιλελευθέρων· προσεπάθησαν ἄλλ' ἐπὶ ματαιίᾳ
νὰ περιστείλωσι τὴν ὁρμὴν τοῦ χειμάρρου. Οἱ
ἐργάται ἐπέμενον πρὸς ὑποστήριξιν, ὡς διετεί-
νοντο, τῶν ἀνταρξίεων δικαιωμάτων τῶν ἐσκό-
που δὲ νὰ εἰσελάσσωσιν εἰς τὸν δημόσιον κῆπον,
καὶ πρὸς τοῦτο θὰ προσήρχοντο κατὰ πᾶσαν πι-
θανότητα καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ὠπλισμένοι, ὅπερ
θὰ ἐδείκνυε σπουδαίως τὴν θέσιν τῶν πραγμά-
των. Ἐν τοιαύτῃ περιπλοκῇ οἱ διοργανώσαντες
τὴν διαδήλωσιν παρεκάλεσαν τὸν Στούαρτ Μίλλ
νὰ μεσολαβήσῃ. «Προσέτρεξα, λέγει οὗτος, εἰς
μέσον σύντονον καὶ συντελεστικόν. Περὶ τῆς
εἰς τοὺς ζῶντες, ὅτι διάβημα τοιοῦτο, δυ-
νάμενον νὰ προκαλέσῃ σύγκρουσιν μετὰ τῆς ἐ-
ξουσίας, δικαιολογεῖται μόνον ἐκ δύο λόγων·
1) Ἐὰν ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ᾗτο
τοιαύτη, ὥστε καθίστατο ἀναγκαία μία ἐπανά-
στασις, καὶ 2) Ἐὰν ᾗσαν οὗτοι εἰς κατάστασιν
νὰ φέρωσιν εἰς πέρας ἐπιτυχῶς τὴν ἐπανάστασιν.
Μετὰ μακρὰς συζητήσεις ἡ ἀναγκάσθησαν ἐπὶ τέ-
λους νὰ παραδεχθῶσι τὴν ἐρθότητα τοῦ ἐπιχει-
ρήματος, καὶ κατώρθωσα ν' ἀναγγείλω εἰς τοὺς
ἀρχηγούς της διαδήλωσεως ὅτι παρήτησαν τὰ
στασιαστικὰ σχέδιά των.»

Ὁ Στούαρτ Μίλλ, καίτοι κκινετόμος ἐκ τῶν
τολμηροτάτων ἐν τῇ θεωρίᾳ, ἐφρόνει ὅμως ὅτι οὐ-
δεμία μεταρρύθμισις δύναται διὰ τῆς βίας νὰ ἐπι-
βληθῇ. Ἀπαριθμῶν που τί ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ πραγ-
ματοποιούμενον, γάριν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος,
προστίθησιν ὅτι ἀξιοκατάκριτοι πάντοτε εἰσιν οἱ
ζητοῦντες προῶτως ν' ἀνατρέψωσι τὴν κοινωνι-
κὴν τάξιν, προτοῦ διαπλάσθωσι τὰ πρὸς ἀντικα-
τάστασιν τοῦ καθεστώτος στοιχεῖα. Ν.

ΦΥΣΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

[Ἐκ τῶν τοῦ J. W. Draper.]

Ἡ Εὐρώπη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὑπὸ γεω-
γραφικὴν μὲν ἔποψιν ὡς χερσονήσος τῆς Ἀσίας,
ὑπὸ ἱστορικὴν δὲ ὡς προσάρτημα αὐτῆς.

Ὁ ὑποθετικὸς τῆς χερσονήσου ταύτης ἄξων
ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ πρὸς δυσμὰς τριτημορίου μιᾶς
μακρᾶς σειρᾶς ὁρέων, σειρᾶς ἥτις ἀπὸ τῆς Ἰα-
πωνικῆς θαλάσσης ἀρχομένη λήγει ἐπὶ τοῦ Ἀ-
τλαντικοῦ Ὠκεανοῦ. Τὸ ὑψηλότερον αὐτῆς ἐν
Εὐρώπῃ σημεῖον εἶναι ἡ κορυφή τοῦ Λευκοῦ Ὀ-
ρους ἐν Ἑλβετίᾳ (Mont Blanc), ὑψομένου κα-
τὰ 16,000 πόδας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς
θαλάσσης.

Ἐκ τῶν πλευρῶν τοῦ ὁρεινοῦ τούτου ἄξονος
κκτέρχονται πρὸς μεσημβρίαν μὲν κλιτύες εἰς

χερσονήσους ἀπολήγουσαι, πρὸς ἄρκτον δὲ ὁρο-
πέδια ἐκτεταμένα. Ἡ πρὸς μεσημβρίαν κλίσις
εἶναι πολλῶ πλεον ἀπότομος καὶ βραχεῖα ἢ ἡ
πρὸς ἄρκτον· αἱ δὲ ἀτελεύτητοι τῆς Ἀσίας πε-
διάδες συνεχόνται μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς
Ὀλλανδίας, εἰς τρόπον ὥστε στρατὸς ὁδεύων
ἀπὸ τοῦ Βέρηνικοῦ μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠ-
κεανοῦ, ἐπὶ ἐξακισχιλίων καὶ ἐπέκεινα μιλίων
ἐκτασιν, δὲν ἔχει ν' ἀπαντήσῃ ὁρος ὑπερβαίνον
ἐκαστοῦ τινος ποδῶν ὕψους. Ἡ δὲ ἀπὸ τῆς
Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην κλίσις τοῦ ἐδάφους δύ-
ναται γενικῶς πῶς νὰ ὁρισθῇ ὑπὸ κατὰ μέ-
σον ὁρον ὕψους τῶν δύο τούτων ἡπείρων ὑπερά-
νω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, τοῦ μὲν τῆς
Ἀσίας ὄντος 1132 ποδῶν, τοῦ δὲ τῆς Εὐρώπης
671. Τὴν ὁδὸν ταύτην ἠκολούθησαν αἱ τοσάκις
κατακλύσασαι τὴν Δύσιν Ἀνατολικαὶ ὁρδαί. Ἀ-
φθονοῦσα ὑδάτων, στερομένη δὲ ποταμῶν τοιού-
των ὥστε νὰ σχηματίζωσιν ἀνυπερβλήτον εἰς
τοιαύτας πορείας πρόσκομμα, ἡ ζώνη αὕτη ἔχει
θερμοκρασίαν ἀρμόδιον εἰς κινήσεις στρατῶν·
διότι ἐνῶ ἄφ' ἑνὸς προσεγγίζει τὰ ἀκρότατα τῆς
ἀμπέλου ὅρις, κλείεται ἄφ' ἑτέρου ὑπὸ τῆς γρυμ-
μῆς τὴν ὁποίαν ὁ ἀέρος δὲν περᾷ. Οὕτως ἡ
ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην κατάβασις ἀποβαίνει
εὐχερῆς, ἡ δ' εὐχέρεια αὕτη ἀποτελεῖ στοιχείον
μεγίστης σημασίας ἐν τῇ ἐκτυλίξει τῆς ἀρχαίας
ἱστορίας.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Εὐρώπης ἡ
ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἕτερον μέρος μετάβασις εἶναι εὐ-
κολος. Ἡ δὲ παραλία αὐτῆς, διακοπτομένη ὑπὸ
ἀνκριθμῶν ἐσοχῶν καὶ κόλπων, ὑπερβαίνει σχε-
τικῶς πάσης ἄλλης ἡπείρου τὴν παράλιον γραμ-
μὴν. Οὕτως ἐνῶ ἐν Εὐρώπῃ ὑπολογίζεται ἐνὸς
μιλίου παράλιον ἀνὰ 156 τετραγωνικὰ μίλια ἐ-
πιφανείας, ἐν Ἀφρικῇ ἡ ἀναλογία εἶναι 1 πρὸς
623. Ἡ μακρὰ αὕτη τῆς Εὐρώπης παραλία ἐ-
παυξάνει, ὡς εἰκός, τὰς εὐκολίας τῆς ἐσωτερικῆς
τε καὶ τῆς ἐξωτερικῆς συγκοινωνίας.

Ἡ κατὰ μέσον ὁρον θερμοκρασία τῶν Εὐρω-
πικῶν χωρῶν ἐπὶ μὲν τῆς μεσημβρινῆς κλιτύος
εἶναι 60 μέχρις 70 βαθμῶν Fahrenheit, πρὸς
ἄρκτον δὲ ἐκπίπτει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μέ-
χρῃς οὗ καταφθάνει εἰς παγετὸν διαρκῆ ἐπὶ
τῶν ἀκτῶν τῆς Ζέμβλης. Ἀλλὰ τὸ κλίμα δὲν
συμβαδίζει μετὰ τοῦ γεωγραφικοῦ τακτικῶς
πλάτους· ἀπ' ἐναντίας ἐπηρεάζεται ὑπὸ ποικί-
λων αἰτίων, οἷα τὸ ἐξ Ἀμερικῆς μέγα τοῦ Ἀ-
τλαντικοῦ ρεῦμα καὶ ἡ ἔρημος τῆς Σαχάρας.
Καὶ ἡ μὲν ἔρημος αὕτη ἐπαυξάνει τῆς Μεσημ-
βρινῆς Εὐρώπης τὴν θερμότητα, τὸ δὲ ρεῦμα τοῦ
Ὠκεανοῦ μετριάξει τὴν θερμοκρασίαν τῆς Ἰρ-
λανδίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Δυτικῆς ἐν γέ-
νει Εὐρώπης· ἀμφοτέρω δὲ ταῦτα ὁμοῦ συγκρι-
νῶσι τῆς ὅλης Εὐρώπης τὸ κλίμα. Οὐδ' ἔρημοι
ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ τ' ἀδιάβστα τῶν τρο-
πικῶν δάση.

Χαίρει εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ εἰς τὸν
νοτιοδυτικὸν ἄνεμον αἱ δυτικαὶ τῆς Εὐρώπης
χωραὶ ἔχουσιν ἀφθονίαν βροχῆς καὶ θερμοκρα-
σίαν κατὰ μέσον ὁρον εὐκρατον. Καθόσον ὅμως
προβαίνομεν πρὸς ἀνατολὰς ἐλαττοῦται ὁ ἀριθ-
μὸς τῶν κατ' ἔτος βροχερῶν ἡμερῶν καὶ ἡ ἐτη-
σία κατὰπτωσις βροχῆς καὶ χιόνος, ἡ δὲ θερμο-
κρασία χαμηλοῦται. Ἐπὶ τῶν δυτικῶν πλευρῶν
τῶν ἐν Νορβηγίᾳ ὁρέων βρέχει ἀκαταπαύστως,
ἡ δ' ἐτησία ποσότης τῆς ἐκεῖ καταπιπτούσης
βροχῆς ὑπολογίζεται εἰς 82 δακτύλων βί-
θος, ἐνῶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς τῶν αὐτῶν ὁ-
ρέων κλιτύος μόλις συμποσοῦται εἰς 21 δακτύ-
λων βίθος.

Εἰς ἐξ σημεία ἡ βροχὴ ἐν Εὐρώπῃ πλεονά-
ζει· ἐν Νορβηγίᾳ, ἐν Σικωτίᾳ, ἐν τῇ νοτιοδυτι-
κῇ Ἰρλανδίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, ἐν Πορτογαλίᾳ, ἐν
τῇ βορειοανατολικῇ Ἰσπανίᾳ καὶ ἐν Λομβαρδίᾳ,
ὅπου δηλαδὴ ὑπάρχουσιν ὅρη ὑψηλά. Ἐν γένει
ἡ ποσότης τῆς βροχῆς ἐλαττοῦται ἀπὸ τοῦ ἰ-
σημερινοῦ πρὸς τοὺς πόλους, ἀλλ' ἡ ἐξίσωσις
τῆς διανομῆς αὐτῆς διαταράσσεται ὑπὸ τῶν ὁ-
ρέων, ὅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀντισταθμίζουσιν
ἢ οὐδετεροῦσι τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους τὴν ἐ-
πίδρασιν. Οὕτως αἱ Ἀλπεις ἐπηρεάζουσι τῆς
Εὐρώπης ἀπάσης τὴν μετεωρολογίαν.

Ἐκ τῶν ὁρέων ἐξαρτᾶται οὐχὶ μόνον ἡ πο-
σότης τῆς καταπιπτούσης βροχῆς, ἀλλὰ καὶ ὁ
κατ' ἔτος ἀριθμὸς τῶν βροχερῶν ἡμερῶν. Εἰς τὰ
παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ βρέχει συνεχέστερον
ἢ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Εὐρώπης, διότι ὁ ἄνεμος,
βιαζόμενος ὑπὸ τῶν ὁρέων ν' ἀνέλθῃ εἰς ὑψηλό-
τερα στρώματα καὶ ἀπογυμνόμενος οὕτω τῆς
ἐν αὐτῷ ὑγρασίας, καταφθάνει στεγνότερος εἰς
τὰς πέρας τῶν ὁρέων χώρας. Οὕτως εἰς μὲν τ'
ἀνατολικὰ τῆς Ἰρλανδίας βρέχει 208 ἡμέρας
κατ' ἔτος, ἐν Ἀγγλίᾳ 150 περίπου, εἰς Καζάν
90, καὶ 60 μόνον ἐν Σιβηρίᾳ.

Ὅπόταν ἡ ἀτμοσφαιρικὴ θερμοκρασία κατα-
πέσῃ ἀρκούντως, ἡ βροχὴ καταβαίνει εἰς σχῆμα
χιόνος. Ἐν γένει ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν κατ' ἃς
πίπτει χιών καὶ ἡ ἐτησία αὐτῆς ποσότης ἀν-
ξάνουσι καθόσον ἀναβαίνομεν πρὸς ἄρκτον. Ἐν
Ῥώμῃ πίπτει χιών 1½ ἡμέρας κατ' ἔτος, ἐν Βε-
νετίᾳ 5½, ἐν Παρισίῳ 12 καὶ ἐν Πετροπόλει
171. Ἐν Πορτογαλίᾳ σπανίως πίπτει χιών· ἐν
Λισσαβῶνι δὲν κατέπεσεν οὐδ' αὖτε ἐπὶ πενταε-
τίαν, ἀπὸ τοῦ 1806 μέχρι τοῦ 1811.

Ἡ μεταξὺ τῆς χειμερινῆς καὶ τῆς θερινῆς
θερμοκρασίας ἀξάνουσα διαφορὰ εἰς τὰ ἐνδό-
τερα τῆς Εὐρώπης, ἡ ἐλάττωσις τῆς βροχῆς κα-
θόσον ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ τῶν ὁρέων ἄξονος κα-
ταβαίνομεν πρὸς νότον ἢ ἄρκτον, ἢ κατ' ὅσον
ἀπὸ δυσμῶν προβαίνομεν πρὸς ἀνατολὰς, ἢ κατ'
ἀντίστροφον λόγον ἐλάττωσις τῆς διαρκείας καὶ
τῆς συνεχείας τῆς χιόνος, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦ-
τα καταδεικνύουσιν ὅπως ἀντιθέσεις φυσικῶν

φαινομένων καὶ ὁπότε ποικιλία κλίματος ὑπάρ-
χουσιν ἐν Εὐρώπῃ.

Τὰ δὲ φυσικὰ φαινόμενα ἐπηρεάζουσι καθ' ἑ-
καστὴν τὴν ὑφήλιον καὶ διαμορφοῦσι τὸ ἀνθρώπι-
νον γένος. Ὡς ἐκ τούτων ὁ μὲν κάτοικος τῆς
Αὐστραλίας διέμεινεν ἄγριος, ὁ δὲ ἀνίκανος αἰ-
θίοψ οὔτε τὸ ἀλφάβητον ἐφεῦρεν οὔτε τὴν ἀριθ-
μητικὴν· ὡς ἐκ τούτων ὁ νομάς τῆς Ταταρίας
ὡς τὴν ἀρίστην τῶν τροφῶν θεωρεῖ τὸ γάλα, ὁ
δὲ Ἰνδὸς τῆς Ἀμερικῆς ἀποστρέφεται αὐτό.
Ἀλλ' ἡ ἐξουδετέρωσις τῶν ἀτμοσφαιρικῶν δυ-
σχερειῶν διὰ τῆς κατασκευῆς οἰκτμάτων παρε-
χόντων τὸν μὲν χειμῶνα θερμότητα τὸ δὲ θέρος
δρόσον, ἡ προμήθεια ἐνδυμάτων ἀρμόδιων εἰς ἐ-
κάστην τοῦ ἔτους ὥραν, πρὸ πάντων δὲ ἡ χρῆσις
τοῦ πυρός, ταῦτα πάντα ἀποκαθιστῶσι τὸν ἄν-
θρωπον ἱκανὸν εἰς πᾶν κλίμα νὰ διαβίωσῃ. Διὰ
δὲ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ τεχνητοῦ φωτός κατῳρ-
θωσεν οὗτος νὰ ἐπεκτείνῃ, οὕτως εἰπεῖν, τῆς
ζωῆς αὐτοῦ τὸ ἔρμα.

Τοιοῦτοτρόπως ἐτέθησαν βαθμηδὸν αἱ πρῶ-
ται τοῦ πολιτισμοῦ βάσεις. Ἀναλόγως μὲν τῶν
διαφόρων ἐξωτερικῶν στοιχείων καὶ περιστάσεων
διεμορφώθησαν διάφοροι ἐθνικοὶ τύποι, ἐτροπο-
λογήθησαν δὲ οὗτοι βαθμηδὸν ὑπὸ τῶν διαφο-
ρων τῆς τέχνης ἐφευρέσεων. Ὅπου δὲ ποικιλία
κλιμάτων, ἐκεῖ καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου τὴν κοι-
νωνικὴν διάπλασιν ποικιλία. Ἐνθεν ἐξηγεῖται
τὸ ἐνεργὸν τοῦ βίου καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πολιτι-
σμοῦ ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Ἠπείρῳ. Δ. Β΄.

Τὸ πρωτότυπον τῆς ἐπομένης ἐπιστολῆς εὐρίσκεται εἰς
χρῆρας τοῦ κ. Μαρκηίου Q. de St Hilaire, παρὰ τοῦ ὁποῦ
ἀπεστάλη ἡμῖν ἀντίγραφον. Σ. τ. Δ.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΝΘΙΜΟΥ ΓΑΖΗ

Πρὸς τὸν φιλογεῖτῃ καὶ φίλῳ μου
κ. Κωνσταντῖνον Νικολάου, ἰατρ.
εἰς Παρίσιον.

Ἀσπάζομαι σε φιλικῶς,

Σοὶ χρεωστῶ δύο γραμματίων σου τὴν ἀπόκρι-
σιν, τὴν ὁποίαν καὶ τὴν ἀποδίδω δι' ἑνός. Καὶ
πρῶτον σοὶ εὐχαριστῶ διὰ τὴν φροντίδα τοῦ
Ἱερικοσφοῦ· ἡ δὲ Βυζαντίς ἃς λείψῃ, διότι
εὔρον αὐτὴν ἐν Βενετίᾳ. Δεύτερον δὲ διὰ ὅσας
εἰδήσεις μοὶ δίδεις περὶ πολλῶν ἀξιολόγων συγ-
γραμμάτων καὶ πολλῶν πεπαιδευμένων Ἀγ-
γλων, μεθ' ὧν εἶχες τὴν τύχην νὰ συναναστρα-
φῇς. Αἱ τοιούτων ἀνδρῶν συναναστροφαὶ μάς
εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ πολλὰς μελλούσας αἰ-
τίας, καὶ διὰ πολλὰς ἐνεστώσας. Δὲν εἶναι τρώ-
πος ν' ἀποκτήσω κ' ἐγὼ τὴν νέαν ἐκδοσιν τοῦ
Ἡφαιστῖωνος; Συνέστησα σχολεῖον εἰς Μηλιαῖς,
τὴν πατρίδα μου, κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν τάξιν,
ἐνθα σχολαρχεῖ Γρηγόριος ὁ Κωνσταντᾶς, ἐξά-
δελφός μου, καὶ διὰ τοῦτο χρειάζομαι βιβλία καὶ
πολλὰ καὶ καλὰ. Χαίρω μεγάλως διὰ τὴν τύ-
χην ἣν εἶχες τοῦ νὰ εἰσχωρήσῃς εἰς τὴν βιβλιο-
θήκην τοῦ Institut, διότι εἶναι εὐκαιρία καλῇ

τοῦ νὰ κάμῃς μεγάλας προόδους εἰς τὴν φιλο-
λογίαν, τῆς ὁποίας περισσοτέρων χρειᾶν ἔχομεν
κατὰ πρῶτον διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς πατρί-
δος. Χαίρω ἐπομένως καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν
τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἡ τύχη, φίλε, βέβαια ἐδοκί-
μασε πρότερον τὴν ἐπὶ τὰ καλὰ σταθερότητά
σου, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισεν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ σὲ
ὑψώσῃ. Εἶθε. Ὁ Ἑρμῆς μας καρκινοβατεῖ, συν-
εργάτας δὲν ἔχει. Ὑπεσχέθησαν πολλοὶ πολλὰ
καὶ κανεὶς οὐδὲν συνεισφέρει. Ἐγὼ τί νὰ πρω-
τοκάμω; εἶμαι καταβεβηθισμένος εἰς πολλὰς ἀ-
σχολίας καὶ ἰδιαιτέρας καὶ κοινὰς, καὶ μάλιστα
διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς σχολῆς μου, τῆς ὁ-
ποίας τὰ ἔξοδα ὑποφέρω μόνος ἐγώ. Στέλνε μοι
σὺ καὶ εἰδήσεις τινὰς φιλολογικὰς, ὅταν εὐκαι-
ρῇς. Πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν ἤδη ἀνεχώρησεν αἰ-
φνιδίως ἐντεῦθεν ὁ φιλέλληνας Θεόδωρος, προφές-
σωρ τῆς φιλολογίας καὶ ἀρχαιολογίας ἐν Μυνη-
χίᾳ, διὰ τὰ αὐτόθι, καὶ δὲν ἐδυνήθη διὰ τὸ στε-
νὸν τοῦ καιροῦ νὰ στείλω εἰς τὸ Ἰνστιτούτον
τὰς βιβλούς μου, ὡς μοι γράφεις (σοὶ εὐχαριστῶ
μεγάλως διὰ τὴν σύστασίν μου εἰς τοῦτο), μετὰ
πρώτης ὁμῶς εὐκαιρίας θέλω φροντίσει περὶ τῆς
ἀποστολῆς των, ἵσως μὲ τὸ μέσον βιβλιοπώλου
τινος τῶν φίλων μου.

Πρὸς τὸν σεβάσιμον καὶ φιλέλληνα Ἐπίσκο-
πον κ. Γρηγόριον πρόσφερον, παρακαλῶ, τὰς
καθηκούσας προσκυνήσεις καὶ ἀσπασμούς μου,
ἅμα δὲ καὶ τὰς εὐχαριστίας μου διὰ τε τὴν κα-
λὴν πρὸς με διάθεσίν σου, καὶ διὰ τὰς ὅσας βί-
βλους μοὶ ἔπεμψε, τὰς ὁποίας καὶ ἀνέγνωσα μετὰ
μεγάλης εὐθυμίας, καὶ ἐξαιρέτως τὸ πρὸς τὸν
Ἀλέξανδρον (Καίσι. τῆς Ῥωσσί.) ὑπόμνημά σου
περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖον χειρό-
γραφον μοὶ ἔδωκεν ὁ Ῥαζής, ὃ καὶ ἀντέγραψα.
Σοὶ περικλείω ἐκ τοῦ Ἑρμοῦ ἓν φύλλον μόνον,
περιέχον σύντομόν τινα εἰδήσιν περὶ τῆς
σχολῆς μου, τὴν ὁποίαν, παρακαλῶ, μεταφρά-
σας κοίνωσον αὐτὴν διὰ τινος ἐφημερίδος.

Ἄν ἰδῇς τὸν κ. Κόπιταρ τὸν ἡμέτερον, εἰπὲ
αὐτῷ τοὺς ἀσπασμούς μου. Μὴ λείπῃς, πρὸς Θεοῦ,
νὰ μοὶ γράφῃς τίποτε φιλολογικὰ, καὶ ἂν ἐγὼ
δὲν σοὶ γράφω συχνὰ μὴ μὲ συνερίζεσαι· τοῦτο
προέρχεται ἀπὸ τὰς πολλὰς μου, ὡς εἶπον, ἀ-
σχολίας, ἄλλως δὲ ἐγὼ σὲ ὑπεραγαπῶ καὶ σὲ
ἔχω γεγραμμένον εἰς τὴν καρδίαν μου, καὶ μένω
αἰωνίως

φίλος σου εὐλαχρινῆς
ΑΝΘΙΜΟΣ ὁ ΓΑΖΗΣ.

Τῇ 4 Ὀκτωβρίου 1814, ἐκ Βιέννης.

Πρόσφερον ἰδιαιτέρως τὰ καθήκοντά μου (mes
compliments) εἰς τὸν κύριον Barbé du Bo-
cage, λέγων τῇ λογίότητί σου ὅτι ἔλαβον τὸν
Σαλλούστιον, καὶ τῷ εὐχαριστῶ μεγάλως διὰ
τὴν φιλίαν. Σήμερον ἦτον νὰ τῷ γράψω ἰδιαι-
τέρως, ἀλλ' αἰφνιδίως συνέπεσε τι περιστατικὸν
τὸ ὁποῖον μὲ ἐμπόδισε, καὶ μὲ τὴν ἐρχομένην
τῷ γράφω. Ἐστειλα ὁμῶς αὐτῷ διὰ τοῦ κυρίου

Θεοφίλου τὸν β' τόμον τοῦ Λεζικού μου· (μετ'
ὀλίγον στέλλω καὶ τὸν γ').

ΣΥΓΓΡΑΦΑΙ ΘΙΕΡΣΟΥ

Ἐκ τινος γαλλικῆς ἐφημερίδος ἐρανιζόμεθα
σημείωσιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ περικλεοῦς Θιέρ-
σου. Ἡ φιλολογικὴ φήμη τοῦ μεγάλου τούτου
ἀνδρὸς ἤρχισε περὶ τὸ 1820, διὰ τοῦ συγγράμ-
ματος αὐτοῦ l'Éloge de Vauvenargues. Τῷ
1821 ἀφικόμενος εἰς Παρίσιον· ἀνέλαβε τὴν
σύνταξιν τοῦ Constitutionnel, τοῦ ὁποῖου τὰ
πολιτικὰ ἄρθρα ἐπροξένησαν ποῖαν τινα ἐντύπω-
σιν, πρὸ πάντων δὲ τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν la
Monarchie.

Ἐν Παρίσιον ἡσχολήθη καὶ περὶ τὴν σπου-
δὴν, καὶ δὴ περὶ τὴν κριτικὴν τῶν καλλιτεχνη-
μάτων, καὶ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐκτεθέντων
καλλιτεχνημάτων ἐν τῇ Ἐκθέσει τοῦ 1822 ὑ-
πῆρξεν ἀξία λόγου. Ἐδημοσίευσεν ὕστερον les
Pyrénées ou le Midi de la France pendant
les mois de novembre et décembre 1822. Τῷ
1823 συνειργάσθη εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν Ta-
blettes Historiques καὶ ἤρχισε τὴν συγγραφὴν
τῆς Histoire de la Révolution française de-
puis 1789 jusqu'au 18 brumaire, ἔργον, ὁ-
περ ἔτυχεν ἀρίστης ὑποδοχῆς, ἐξεδόθη δὲ εἰς
45,000 ἀντίτυπα.

Τῷ 1830 ἱδρυσε τὴν ἐφημερίδα le National,
μετὰ τῶν κκ. Mignet καὶ Armand Carrel,
καὶ τὰ φλογερὰ αὐτοῦ πολεμικὰ ἄρθρα, ἰδίᾳ δὲ
τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ὁ βασιλεὺς βασιλεύει
καὶ δὲν κυβερνᾷ» ἔσχον μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ
τῶν πολεμικῶν γεγονότων τῆς ἡμέρας. Αἱ διά-
φοροι πολιτικαὶ θέσεις τὰς ὁποίας ἀκολουθῶς
ἔλαβε βασιλεύοντος τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου,
ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ διακόψῃ τὰς μελέτας του·
εἶχεν ἀρχίσει σύνταξιν Γερικῆς Ἱστορίας, ἀλλὰ
πρὸ ταύτης ἐδημοσίευσεν τὸ κύριον σύγγραμμά
του Histoire du Consulat et de l'Empire, τὸ
ὁποῖον ἔτυχε παγκοσμίου ὑποδοχῆς· ὁ δὲ Na-
πολέων ὁ γ' ἀπένευμεν αὐτῷ ἐπὶ τούτῳ τὴν
προσωπικὴν τοῦ ἐθνικοῦ ιστορικοῦ. Ἡ δημο-
σίευσις τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου, ἀρχίσασα τῷ
1845, ἐπερατώθη τὸ 1862. Πλὴν τῶν δύο τού-
των μεγάλων ἱστορικῶν ἔργων, καὶ τῶν ἄλλων
πονημάτων, ὧν ἐμνημονεύσαμεν, ἔγραψε καὶ τὰ
ἐξῆς: Law et son système de finances, la
Monarchie, ἀπολογία τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ
Ἰουλίου, Congrès de Vienne καὶ μέγαν ἀριθμὸν
πολιτικῶν ἄρθρων ἢ φιλολογικῶν εἰς τὴν Globe,
εἰς τὴν Encyclopédie progressive, εἰς τὴν Re-
vue des Deux Mondes κ.τ.λ. Εἰς ταῦτα δὲ δὲν
ὑπολογίζομεν τοὺς πολυαριθμούς αὐτοῦ λόγους,
οὓς ἀπήγγειλεν ὡς βουλευτῆς, ὡς ὑπουργός, ἢ
ὡς πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, οἵτινες ἐδημο-
σιεύθησαν εἰς τὸν Moniteur καὶ τῶν ὁποίων τι-
νὲς ἐξέχουσι διὰ τὴν ἐμπεριεχομένην πολυμά-

θειαν, τὰς γνώσεις καὶ τὴν γλαφυρότητα. Λέ-
γουσιν ὅτι ὁ Θιέρσος ἀφῆκε πολυαριθμὰ χειρό-
γραφα τῆς Histoire Générale, εἰς τὴν ὁποίαν
ἡσχολεῖτο πρὸ πολλῶν ἐτῶν, καὶ ὅτι ἔλαβεν ἐκ
νέου τὸν κάλαμον πρὸς συγγραφὴν μεγάλου φι-
λοσοφικοῦ ἔργου, ἀλλ' ὁ θάνατος ἐπελθὼν ἔ-
σβεσε τὴν ἀνεξάντλητον ἀγχινοῖάν του καὶ κα-
τέστειλε τὴν ἀδάμαστον αὐτοῦ δραστηριότητα.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Ἡ Μάγισσα.

Διαβάταις κ' ἂν διαβῇτε ἀπ' τὸν τόπο μου,
Μηλιά' χω' εἰς τὴν αὐλή μου, καὶ κονέψετε.
Σύρετε, χαιρετῆστε τὴν μαυροῦλά μου,
Τὴν παραπονεμένη γυναικοῦλά μου,
Τὰ δόλια μου παιδάκια, τοὺς γιτόνους μου·
Καὶ πῆστε τῆς καλῆς μου, πῆστε τῆς Λενιώς,
Ἄν' θέλ' ἄς καρτερέσῃ, θέλ' ἄς παντρευτῇ,
Κι' ἂν θέλῃ μαῦρ' ἄς βάλῃ, νῆρθῃ νὰ μὲ βρῇ·
Τί μένα μὲ παντρεύσαν' εἰς τὴν ἀνατολή,
Πῆρα μικρὴ γυναικα, μάλιστα πεθερά·
Μαγεύει τὰ καράβια, πλὴν δὲν περδατοῦν,
Μὲ μάγεψε κ' ἐμένα, πλὴν δὲν ἐρχομαι·
Σελλῶν' ἄλλο γό μου, ξεσελλώνεται,
Ζῶνομαι τὸ σπαθί μου, καὶ ξεζώνεται,
Γράφω γραφὴ νὰ στείλω, καὶ ξεγράφεται.

ΑΛΠΘΕΙΑΙ

Ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι τῶν ἀνθρώπων εἶ-
νε ὄντως περίεργος. Ἐν παντὶ στόματι ἢ φράσις
«ἔχει ἄδικον», σημαίνει «δὲν συμφωνεῖ μετ'
ἐμοῦ», ὡς «ἔχει δίκαιον» οὐδὲν ἄλλο σημαίνει
εἰμὴ μόνον «συμμερίζεται τὴν γνώμην μου.»

Αἱ γυναῖκες ἐπαναστατοῦσι διηνεκῶς κατὰ τοῦ
μαθηματικοῦ ἀξιωματοῦ ὅτι τὸ περιέχον πρέπει
νὰ εἶνε μεῖζον τοῦ περιεχομένου, ἀγωνιζόμεναι
ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου αὐτῶν νὰ περικλείωσι
παχεῖαν ὁσφὺν ἐντὸς στενοῦ στηθοδέσμου ἢ στι-
βαροὺς πόδας ἐντὸς σινικῶν ὑποδημάτων.

Ἡ ὀλιγολογία πρέπει νὰ προβαίνει μέχρι λα-
κωνισμοῦ ὁσάκις πρόκειται περὶ χρησίμων πράγ-
ματων.

Πάντες ἀγαπῶσι τὴν ἀνάπαυσιν, πλὴν μόνον
τῶν ἀναπαυομένων. (Ἀλφόνσος Κάρ).

ΓΡΑΜΜΑΤΟΚΙΒΩΤΙΟΝ

Φίλε κύριε,

Εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ συνδρομητοῦ τῆς «Ἐ-
στίας» κατὰ ποῖα ἔτη καὶ ὅποια Ἑλληνικὰ
νομίσματα ἐκόπησαν ἀπὸ τοῦ Κυβερνήτου μέ-
χρι τῆς σήμερον, δίδωμι ὑμῖν ἐν συντόμῳ τὰς
αἰτηθείσας πληροφορίες.

Τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάνν. Καποδιστρίου ἐκόπησαν

Ἀργυρᾶ

1 Φοῖνιξ 1828.

Χαλκᾶ

20 Λεπτὰ 1831.

40 Λεπτὰ 1828, 1830, 1831.

5 » 1828, 1830, 1831.

1 » 1828, 1830, 1831.

Αἱ σφραγίδες τῶν νομισμάτων τοῦ Κυβερνή-
του κατασκευάσθησαν ὑπὸ τριῶν διαφόρων τε-
χνιτῶν. Καὶ αἱ μὲν τῶν νομισμάτων τοῦ 1828
ἐχαράχθησαν ὑπὸ Ἀρμενίου τινὸς χρυσοχόου ὀ-
νομαζομένου Χατζῆ Γρηγόρη, αἱ δὲ τοῦ 1830
ὑπὸ Γεωργίου τινὸς ἐκ Καρυταίνης ἐπονομαζομέ-
νου Δασκάλου καὶ αἱ τοῦ 1831 ὑπὸ τοῦ Δημη-
τρίου Κόντου ἐκ Καρπενησίου. Ἄπαντα δὲ τὰ
νομίσματα τοῦ Κυβερνήτου ἐκόπησαν ἐν τῷ νο-
μισματοκοπιῷ τῆς Αἰγίνης.

Τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος ἐκόπησαν

Χρυσᾶ

40 Δραχμαὶ 1852.

20 » 1833, 1852.

Ἀργυρᾶ

5 Δραχμαὶ 1833, 1844, 1845, 1846 καὶ
1851.

1 Δραχμὴ 1832, 1833, 1834, 1845,
1846, 1847 καὶ 1851.

1/2 » 1833, 1834, 1842, 1843,
1846, 1847, 1851 καὶ
1855.

1/4 Δραχμῆς 1833, 1834, 1845, 1846,
1851 καὶ 1855.

Χαλκᾶ

40 Λεπτὰ 1833, 1836, 1837, 1838,
1843, 1844, 1845, 1846,
1847, 1848, 1849, 1850,
1851 καὶ 1857.

5 Λεπτὰ 1833, 1834, 1836, 1837,
1838, 1839, 1840, 1841,
1842, 1844, 1845, 1846,
1847, 1848, 1849, 1851
καὶ 1857.

2 Λεπτὰ 1832, 1833, 1834, 1836,
1837, 1838, 1839, 1840,
1842, 1844, 1845, 1847,
1848, 1849, 1851 καὶ
1857.

4 Λεπτὸν 1832, 1833, 1834, 1837,
1838, 1839, 1840, 1841,
1842, 1843, 1844, 1845,
1846, 1847, 1848, 1849,
1851 καὶ 1857.

Αἱ σφραγίδες τῶν νομισμάτων τοῦ Βασιλέως
Ὁθωνος ἐχαράχθησαν ἐν Μονάχῳ ὑπὸ τοῦ δια-
σήμεου χαρακτοῦ Voigt, ἐν τῷ νομισματοκο-
πιῷ δὲ τοῦ Μονάρχου ἐκόπησαν ἅπαντα τὰ χρυ-
σᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα τοῦ 1832, 1833
καὶ 1834. Ἐκ Μονάρχου δὲ ἐστάλησαν αἱ σφρα-
γίδες εἰς Παρίσιον, ἐκόπησαν δὲ καὶ ἐν τῷ ἐκεῖ
νομισματοκοπιῷ πεντάδραχμα καὶ δραχμαὶ
τοῦ 1833, ὡς ἐπίσης δραχμαὶ, ἡμίσεις καὶ δραχ-

μαὶ καὶ τέταρτα δραχμῆς τοῦ 1834. Τὰ ἐν Παρισίοις κοπέντα νομίσματα φέρουσι τὰ διακριτικὰ σύμβολα τοῦ νομισματοκοπείου τῶν Παρισίων, ἥτοι τὴν ἀγκυραν καὶ τὸ Α, ὅλα δὲ τὰ λοιπὰ νομίσματα τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος ἐκόπησαν ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ τῶν Ἀθηνῶν.

Τὰ μέχρι τοῦ ἔτους 1841 κοπέντα νομίσματα ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ Ἀθηνῶν ἦσαν χαλκᾶ, ἀργυρᾶ δὲ δὲν ἐκόπτοντο διότι εἶχε ληφθῇ φροντίς ν' ἀλλαχθῇ ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων νεανική κεφαλὴ τοῦ Βασιλέως καὶ ἀντικατασταθῇ δι' ἀνδρικήν εἰκόνα· ἐχαράχθη λοιπὸν τῷ 1842 ὑπὸ τοῦ Χάγερ νέα σφραγὶς ἡμισείας δραχμῆς· ἔχουσα τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὁθωνος μετὰ μύστακος, ἀλλ' ἡ σφραγὶς αὕτη δὲν ἐπέτυχε καὶ αἱ τῶν λοιπῶν νομισμάτων δὲν ἐγένοντο. Οὐχ ἦττον ἐξετυπώθησαν καὶ τῆς σφραγίδος ταύτης νομίσματα· ἐκ τῆς ἡμισείας λοιπὸν δραχμῆς τοῦ 1842, ἥτις εἶναι τὸ πρῶτον ἀργυροῦν νόμισμα ὁπερ ἐκόπη ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ τῶν Ἀθηνῶν, ἔχομεν ἀντίτυπα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν σφραγίδων, τῆς τοῦ Χάγερ καὶ τῆς τοῦ Voigt. Ἐν τῇ σφραγίδι τῆς ἡμισείας ταύτης δραχμῆς προσετέθη πρὸς ἀριστερὰ τοῦ ἔτους μικρὰ γλαυζὺς ὡς διακριτικὸν σύμβολον τοῦ νομισματοκοπείου Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1844 προέκειτο νὰ κοπῶσι πεντάδραχα, καὶ τότε προσετέθη ἡ μικρὰ γλαυζὺς ἐπὶ τινος σφραγίδος τῶν 5 δραχμῶν τοῦ 1833, ἐξετυπώθησαν δὲ ὀλίγα τινὰ τοιαῦτα κομμάτια καὶ εἶτα ἐκόπησαν τὰ φέροντα τὸ πραγματικὸν ἔτος 1844 πεντάδραχα. Κατόπιν παρηγγέλθησαν αἱ νέαι σφραγίδες εἰς τὸν ἐν Βιέννῃ διακεκριμένον χαράκτην Lange, ὅστις ἐχάραξε τῷ 1845 τὴν σφραγίδα τῶν 5 δραχμῶν, ἥς ἡ κεφαλὴ εἶναι ἄριστα κατεργασμένη, ἀλλὰ δὲν ὁμοιάζει τῷ Βασιλεῖ Ὁθωνικῇ δὲν ἐγένετο αὐτῆς χρῆσις. Ὡστε καὶ τὰ τοῦ 1843, 1845, 1846 καὶ 1847 ἀργυρᾶ νομίσματα ἐκόπησαν διὰ τῶν ἀρχικῶν σφραγίδων τοῦ Voigt, ἐν δὲ πεντάδραχμον τῆς σφραγίδος τοῦ Lange μοναδικὸν εὑρηται ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ. Μετὰ ταῦτα ὁ Lange ἐχάραξε νέας σφραγίδας ἐν αἷς ἡ κεφαλὴ εἶναι ἐστραμμένη πρὸς ἀριστερὰ, καὶ ἐν ταύταις ἀπεικονίζεται ὁ Βασιλεὺς Ὁθων ἐπιτυχέστατα. Ὅθεν τὰ χρυσᾶ νομίσματα τοῦ 1852, τὰ ἀργυρᾶ τοῦ 1851 καὶ 1855 καὶ τὰ χαλκᾶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1847 μέχρι τοῦ 1857 ἐξετυπώθησαν διὰ τῶν σφραγίδων τοῦ Lange. Ἐκ τῶν χρυσῶν νομισμάτων τῶν μὲν 40 δραχμῶν ἐκόπησαν ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ κομμάτια μόνον, τῶν δὲ 20 δραχμῶν κέκτημαι ἐν τῇ ἐμῇ συλλογῇ ἐν κομμάτιον, ἀγνοῶ ὅμως ἂν ἐκτὸς αὐτοῦ ὑπάρχῃ γνωστὸν καὶ ἕτερον.

Τὰ νομίσματα τοῦ Βασιλέως ἡμῶν Γεωργίου ἐκόπησαν κατὰ τὸν νέον νόμον τῆς 10 Ἀπριλίου 1867, βάσιν ἔχοντα τὴν μετὰξὺ Γαλλίας, Ἰτα-

λίας, Βελγίου καὶ Ἑλβετίας συνομολογηθεῖσαν νομισματικὴν σύμβασιν, εἰς ἣν προσεχώρησε καὶ ἡ Ἑλλάς. Αἱ δὲ σφραγίδες τῶν νέων νομισμάτων παρηγγέλθησαν εἰς τὸν χαράκτην τοῦ νομισματοκοπείου τῶν Παρισίων Barre, ὅστις ἐχάραξε τῷ 1868 τὰς σφραγίδας τῶν 2 δραχμῶν, τῆς δραχμῆς καὶ τῶν 50 λεπτῶν, τῷ δὲ 1869 τὰς σφραγίδας τῶν 20 δραχμῶν, τῶν 40 καὶ τῶν 5, ὡς καὶ τὰς τῶν 20 λεπτῶν, τῶν 10, τῶν 5, τῶν 2 καὶ τοῦ 1 λεπτου. Τῷ δὲ 1873 ἐχάραξε τὴν σφραγίδα τοῦ ἀργυροῦ πενταδράχμου, ἀλλ' ἐν ταύτῃ ὡς καὶ ἐν ταῖς προηγουμέναις σφραγίσιν ἡ κεφαλὴ τοῦ Βασιλέως παρίσταται νεανική καὶ δὲν ἐνεκρίθη. Τῷ 1875 λοιπὸν ἐχαράχθη νέα σφραγὶς τοῦ πενταδράχμου ὡς καὶ τῶν 100 καὶ 50 δραχμῶν, ἐν αἷς ἡ κεφαλὴ τοῦ Βασιλέως εἶναι ἀνδρική φέρουσα μύστακα· νομίσματα δὲ ἐκόπησαν τὰ ἐξῆς·

Χ ρ υ σ ᾶ

400 Δραχμαὶ 1876.

50 » »

20 » »

40 » »

5 » »

Ἀ ρ γ υ ρ ᾶ

5 Δραχμαὶ 1875, 1876.

2 » 1868, 1873.

1 Δραχμὴ 1868, 1873, 1874.

50 Λεπτὰ 1874.

20 » 1874.

Χ α λ κ ᾶ

40 » 1869, 1870.

5 » 1869, 1870.

2 » 1869.

1 Λεπτὸν 1869, 1870.

Ἐκόπησαν δὲ ὀλίγιστα χρυσᾶ τῶν 20, 40 καὶ τῶν 5 δραχμῶν τῷ 1868 ὡς καὶ 50 λεπτῶν τῷ 1868 καὶ 20 λεπτῶν τῷ 1869, ἀλλὰ ταῦτα ἐκόπησαν ὡς δοκίμια τῶν σφραγίδων καὶ οὐχὶ ὡς νομίσματα ἵνα τεθῶσιν εἰς κυκλοφορίαν. Καὶ τὰ μὲν χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα ἐκόπησαν ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ τῶν Παρισίων, τὰ δὲ χαλκᾶ ἐκόπησαν ἐν τῷ τοῦ Στρασβούργου. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου (συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ τῶν Ἑπτὰ Νήσων), ἀνερχόμενος κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ ἔτους 1870 εἰς 1,457,894, δύναται νὰ ὑπολογισθῇ σήμερον εἰς 1,600,000, ἡ δὲ αὐξήσις αὐτοῦ ὑπολογίζεται, διὰ τὴν μέχρι τοῦ 1870 τελ. δεκαετ., κατὰ 1 ἄτομον ἐπὶ 400 κατοίκων.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ. Ἐν σελίδι 675, στήλῃ α', στίχῳ 52 ἀνάγνωθι ἀντὶ Δ α φ ν η ν Ἰ τ ε α ν τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ἐν σελίδι 701, στήλῃ α', στίχῳ 23 ἀνάγνωθι ἀντὶ Ν α υ π λ ῖ ο υ Ἰ ω α ν ν ῖ ν ο υ .